IV 236
BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr. 22169

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 25 (42)
19 iunie 1992
16 pagini
15 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

Jost Amman: Tipograful

Fănuş NEAGU

Vară, sânziene, pelin

A venit, împletită cu temelii de sânziene, vara. În primele zile de iunie, pe soare răsărind, într-un leagăn atârnat de ramura unui pin mirosind a biserică uitată sub caprifoi, se dădea în fluturi, cu genunchii strânşi, cu părul lăsat să mintă plopii, teii şi fânul căzut sub coasă, regina celor trei luni închinate bucuriei. Dunărea se varsă-n mare prin trei funii de aur şi de grâu, ascult cum cântă-n trandafiri depărtarea întoarsă din timp, sunt lucrul drag pe care o fată l-a uitat pe marginea pridvorului şi-şi muşcă buzele de teamă că nu-l va mai găsi acolo, mă spăl pe mâini cu ţipătul lăstunilor înainte de furtună (în colţul cu lămâiţă al grădinii mele fulgeră mereu), un val de miere păgână-mi tulbură gândurile şi, zăpăcit de-ngăduinţa ce mi-o arată iarba crescând sub ploi ca să aştearnă, semn al sărutului pe bot de iezi, tremur ca frunza intrată-n cerul morilor de vânt ori de câte ori se face noapte, pentru că vara ar trebui să fie o nesfârşită zi. Liber din atâtea puncte de vedere încât nici nu pot să le enumăr, gonesc pe calul meu de sidef spre toate zările, şi-n urma-mi se duc pe copcă sau în fumul ce-l înalţă firul de izmă, cel desemnat să fie numai mireasmă, toţi câţi, în pragul verii, nu pot să fie decât întunecaţi ca merii de lacrimă şi fără rod pe care l-am văzut, cândva, pe un mal de râu. E vară. Şi-mi place să fiu plin de pofte şi lat în strigăte. Bântuit de culori, stăpânit de fantasme.

Ludovic Spiess

TÂRGUL INTERNAŢIONAL DE CARTE—BUCUREŞTI

Târgul de carte pe care-l inaugurăm la Bucureşti este un meritat cadou pentru publicul cititor din România. (...) În acelaşi timp, Târgul de carte este încă o dovadă că legăturile dincolo de hotare se stabilesc în acest teritoriu care nu a cunoscut niciodată hotarele: cultura.

A gândi şi a scrie o carte înseamnă a trăi în mod esenţial. A tipări înseamnă a participa la această trăire. Câtă vreme se mai scriu cărţi înseamnă că omul îşi împlineşte fireasca vocaţie, câtă vreme există sărbători ale cărţilor înseamnă că valorile perene călăuzitoare continuă a fi propagate, sfidând interdicţiile impuse de agresivitatea ignoranţei, cinismului, cifrei abstracte.

Aşadar, Târgul de carte de la Bucureşti se străduieşte să sărbătorească într-o ţară în care lacrimile nu s-au uscat încă, acest triumf al speranţei.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Limba română actuală în dezbatere

Constatând "efervescența" fenomenului lingvistic românesc actual, deloc scutită de aspecte negative, și intenționând să facă auzită opinia specialiștilor în lingvistică cu privire la această "efervescență" și la posibilitatea de a interveni benefic în orientarea ei, dl Eugen Simion, membru al Academiei Române, a avut inițiativa organizării, la G.I.R., a unei utile și foarte intereseante dezbateri relative la *Limba română actuală*, dezbatere care și-a găsit reflectarea amplă în paginile numărului 8-9 (45-46) din 1991 al "Caietelor critice".

Au fost invitați să participe câțiva reputați filologi bucureșteni, specialiști universitari în variate domenii ale lingvisticii românești: Dl Ion Coteanu, membru al Academiei Române, d-na Valeria Guțu Romalo, dl Theodor Hristea și d-na Adriana Stoichițoiu. Organizatorul a lansat un multiplu semnal de alertă, determinat de ceea ce se întâmplă, mai ales, în limbajul presei și al străzii, semnal concretizat sub forma câtorva întrebări adresate specialiștilor, și anume: Este amenințată limba română de o eventuală degradare? A dispărut complet vechea "limbă de lemn" ori a fost înlocuită cu una nouă? Cum se explică nesfârșitul "discurs al culpabilității" la care asistăm? Se pot corecta greșelile de exprimare sintactice? Se poate îndrepta rostirea degradată, înregistrată chiar în emisiuni radiofonice, se pot elimina efectele a ceea ce s-a numit "țigănirea" limbii române, vulgaritatea în exprimare? Ce e de făcut cu lipsa de stil, de eleganță și cu ceea ce pare a fi sărăcirea lexicului în limbajul mijloacelor de comunicare în masă? Cum s-ar putea realiza mai bine educarea lingvistică a cetățeanului de astăzi și, mai ales, a celui de mâine?

Deși dezbaterea, desfășurată sub semnul responsabilității față de limba națională, nu a fost considerată încheiată, răspunsurile specialiștilor și chiar dialogul în care s-au angajat, între dânșii, cu organizatorul sau cu asistența, au abordat aproape toate problemele ridicate în interogațiile reproduse mai sus. Discuția fiind de cea mai acută actualitate, rezum aici opiniile exprimate cu ocazia ei.

Actuala stare de "efervescență" prin care trece vorbirea românească are aspecte adesea dezagreabile, dar firești, dacă se vede în ea un reflex al frământărilor din cultura (dl Coteanu) și din viața socială românească (d-na Guțu Romalo), fiind o stare trecătoare; lucrurile "se vor așeza" o dată cu avansarea spre stabilitatea culturală și socială. Degradarea lingvistică, concept îndeajuns de controversat în literatura de specialitate, întrucât "pendulează" între atitudinea normativă și cea antinormativă (manifestă, cu deosebire, în lingvistica americană), trebuie tratată cu toată grijă și responsabilitatea cuvenite (dl Hristea). Cât privește formele ei de manifestare, au fost puse în evidență: vulgaritatea în exprimare, generată de ignoranță și incultură (dnii Z. Ornea și Al. Piru), îngrijorătoarea "tehnicizare" agresivă a limbajului (dl Coteanu), "inflația lexicală", recursul la unele neologisme inutile (d-na Stoichițoiu), folosirea incorectă, din punctele de vedere semantic și sintactic, a unor neologisme, ca și răspândirea cuvintelor argotice (dl Hristea).

Despre "limba de lemn", ca expresie a unei filozofii tendențioase, în contradicție cu realitatea, a încercării de dirijare a conștiințelor și mentalității colective, cu clișeele ei repetate stereotipic, s-a conchis că va dispărea în scurt timp din viața noastră socială. Ceea ce se întâmplă însă neplăcut în limbajul presei de astăzi, greșelile frecvent întâlnite în ceea ce d-sa numește "exprimarea publică", d-na Guțu Romalo explică prin câțiva factori, precum: creșterea numerică a "canalelor" de comunicare, formația de specialitate foarte variată a vorbitorilor în public (care amalgamează dialogul social cu propriul limbaj de specialitate), starea tensionată sub care se vorbește - fără un text "prestabilit" în față - și chiar se scrie, cunoașterea aproximativă a exigențelor limbii litarare.

S-a vorbit și de "viteza" cu care se scrie și se publică astăzi, fără posibilitatea de a se revedea cu atenție textele, pentru a se da exprimării scrise "îngrijirea" cuvenită, înainte de a o "înfățișa" în public, de propensiunea spre confruntare, aproape interpersonală, în defavoarea argumentării reci, raționale, și a interesului primordial față de informație și de corectitudinea ei. Deasemenea - despre "sărăcie stilistică", despre abuzul de neologisme în limbajul presei.

Ultimele patru întrebări formulate de către organizator au vizat educația lingvistică, problematica ridicată de ele căzând în sfera de interes a "cultivării limbii". Răspunzându-se la ele, s-a subliniat ideea de "responsabilitate lingvistică" față de propria exprimare în public, responsabilitate ce se cuvine a fi formată de foarte timpuriu (d-na Guțu Romalo). În această privință, cel mai însemnat rol revine școlii, prin recomandarea unor modele adecvate, demne de urmat, prin activitatea de cultivare a exprimării corecte (datorie nu numai a profesorilor de limba și literatura română, ci și a profesorilor de la celelalte materii de studiu) și a curajului de a recunoaște propriile greșeli de exprimare (d-na Guțu Romalo), prin atenția mai mare de acordat ortografiei și ortoepiei, ca și construcției frazei (dl Hristea), prin propunerea unei terminologii exacte în manuale și prin adecvarea la noțiuni a termenilor tehnico-științifici (dl. Coteanu). "Limba trebuie ocrotită sau apărată prin toate mijloacele de care dispunem, însă fără a o împiedica să se dezvolte în conformitate cu tendințele ei firești și cu necesitățile mereu în creștere ale procesului de comunicare" (dl. Hristea). În relație cu ultima parte a frazei citate, vorbitorul a pledat pentru acceptarea *neologismelor*, a inovațiilor lingvistice *justificate structural*; primele contribuie - dacă sunt corect adaptate și folosite - la *întărirea caracterului internațional* al lexicului literar românesc de cultură, iar celelalte - la simplificarea și facilitarea procesului de comunicare cotidiană.

Fără să fi epuizat toate sensurile instructivei dezbateri, am rezumat mai sus cea mai mare parte a intervențiilor esențiale, din care sper să fi rezultat cu suficientă claritate nu numai utilitatea dezbaterii, ci și necesitatea de a continua și de a o face cunoscută în cercuri și medii cât mai largi de cititori, în beneficiul cultivării exprimării actuale, scrise și orale.

Constantin DOMINTE

Vorbe...

Cineva îmi povestea - relatare credibilă din moment ce chiar povestitorul fusese protagonistul întâmplării - că prin '45-'46, ajuns de voie, de nevoie, prin piețele mitingurilor de atunci, cânta "Internaționala" într-o variantă proprie: "Hai la lupta cea mare/ *Orb cu orb* să ne unim..." Și era convins, fără să verifice logica textului astfel rezultat, că acesta era cel corect. Mai ales că, absorbită de cor, eroarea trecea neobservată. Entuziasmul de masă al acelor vremi, întocmai entuziasmului gășcar de astăzi, nu e străin de un fenomen, cum se vede, deloc original: aruncarea vorbelor înaintea gândirii care vine, dacă mai vine, mult în urma lor. Așa i se întîmplă, printr-o pagină zig-zag-ată unei publiciste care nu poate deplânge suspendarea unor reviste literare, fără să scrâșnească în colțul basmalei niște vorbe auzite de aiurea: "*Literatorul*, revistă inventată pentru condeie feseniste se bucură frumușel de subvenții de la guvern". Lamentația cauzată de suspendarea revistelor e întrutotul justificată și, indiferent de părerea unora, *Literatorul* i se asociază. Afirmația citată necesită însă câteva puneri la punct, fără prea mari nădejdi că autoarea ei sau cei care au inspirat-o o vor readuce în gândire spre a-i cântări veridicitatea.

1. Adjectivizarea ideologică a literaturii este în sine nu doar improprie, ci și dăunătoare. E ca și cum publicista în cauză ar lipi pe borcanele de dulceață pregătite în propria gospodărie genericul de la filmul Dallas și, consumându-le conținutul s-ar strădui să trăiască aceleași senzații ca Sue Ellen.

2. Citirea revistelor literare nu e obligatorie și înțelegem că poate fi chiar obositoare pentru cei situați strict în afara acestui domeniu și plini de trufii politice; ea devine însă o necesară probă de onestitate pentru oricine pretinde a le evalua. Mai pe înțeles, amintesc bancul cu activistul de partid care, întors din Egipt, e întrebat cum sunt piramidele și răspunde că i s-au părut cam... destrăbălate.

3. "Condei fesenist" înseamnă, în mintea celor aflați în postura activistului de la punctul 2, scriitor care nu înjură puterea. Aidoma aceluiași activist, ei își închipuie că e de ajuns să te închini pe la cumetrii pentru a fi credincios sau să înjuri de Dumnezeu pentru a-ți dovedi ateismul. Se află la redacție colecția integrală a Literatorului care se oferă lecturii celor ce vor să-și probeze incriminările. E o șansă nu doar să descopere și "alte condeie feseniste" - Mircea Ciobanu, Ștefan Augustin Doinaș, Mircea Dinescu, chiar și câțiva scriitori străini prestigioși - dar și să-și lărgească prin lectura acestora orizontul cultural.

4. Plasat sub semnul politicului, regretul generat de suspendarea unor reviste literare se arată a fi sau nesincer sau exclusv orientat spre conținutul politic și nu cel cultural al acestora.

5. Nu e de neglijat un inevitabil efect silogistic al judecăților în discuție care "admit" ca adevărate următoarele enunțuri: "Publicațiile subvenționate de la guvern sunt feseniste. Revista *Contemporanul* e subvenționată de la guvern. Deci este fesenistă". Nu numai că un asemenea silogism l-ar înfuria foarte tare pe Gheorghe Grigurcu, dar despre *Literatorul* și *Contemporanul*, ca reviste de cultură, nu se poate spune decât că sunt bune sau mediocre. Probabil chiar în această ordine.

Concentrate, cele cinci puncte de mai sus ar putea lua forma ceva mai populară a expresiei "Vorbește gura fără tine". Se înțelege că nu doar publicistei zig-zag-ate i se adresează, ci tuturor celor al căror auz elitist sperăm să nu fie jenat de o așa vorbă necuviincioasă, proto-fesenistă pasămite, din moment ce li se cam potrivește.

Andrei GRIGOR

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 25 (42)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacțional:
Lucian Chișu (redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor,
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian
(secretar general de redacție)

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341,
tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. - PO BOX 33-57; telex 11995 sau 11034; telefax 90-185673 București - Piața Presei Libere nr.1 România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 43
ISSN 1220-5583

Tehnoredactare computerizată

JORDAN SOFTCHIM

Tasi ALEXE
Carmen JELEA

Tiparul executat la TIPOREX București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

În palatul de hârtie

Magdalena Bedrosian, directoarea "Cărţii Româneşti", îmi atrage atenţia asupra volumului de debut al lui Viorel Padina (Poemul de oţel) prezentat la recentul Salon de carte. Un debut în poezie în zilele noastre? Iată un lucru rar. Criza economică atinge în primul rând poezia (la noi şi peste tot în lume) şi descurajează aproape total pe debutanţii în poezie. Viorel Padina a reuşit, totuşi să treacă de această barieră, dar, înţeleg din explicaţiile date de el într-o scrisoare către cititor, după ce a aşteptat opt ani... Cartea a fost premiată în 1982 la concursul de debut al editurii "Cartea Românească" şi a fost respinsă sistematic de cenzura de la Consiliul Culturii. Autorul, recalcitrant, n-a acceptat să facă modificări în text, mai mult, a dat în judecată (dosar 611/1987) pe cenzorii săi pentru tentativă de imixtiune în creaţia originală. A pierdut, evident, procesul (iau datele din scrisoarea citată mai înainte; sper că ele sunt adevărate şi nu fac parte dintr-o fabulă scriitoricească!) şi, iată, cartea în litigiu apare după 10 ani de când a fost premiată şi alţi 15 de când a fost scrisă (amănunt dat tot de autor pe coperta volumului). O simplă socoteală şi tragem concluzia că *Poemul de oţel* este tipărit după aproximativ 25 de ani de când a fost scris. Nu-i un record absolut, dar, oricum, este o dovadă în plus că după al doilea război generaţiile de creaţie nu mai coincid cu generaţiile biologice. Dimar debutează în 1966 (la 39 de ani), Radu Petrescu în 1970, cu o întârziere, amândoi, de 20 de ani faţă de generaţia lor... Este motivul pentru care literatura română postbelică nu mai poate fi analizată în funcţie de conceptul de generaţie ...

Dar să revin la debutul cu peripeţii al lui Viorel Padina. Cartea lui cuprinde 39 de poeme, grupate în două părţi cu titluri suspecte: *muzică populară şi poemul de oţel*. Titlurile sunt, de bună seamă, ironice: unul în stil populist, altul în stil proletcultist. Nu-mi dau seama cât de inspirate pentru că cititorul, neavertizat, tinde să ia în serios ceea ce i se propune şi, până să descopere ironia, rămâne cu impresia ... "Poemul de oţel"? Un vag parfum de realism socialist din perioada eroică şi o promisiune de coşmar. Din fericire, când dai foaia şi citeşti primul poem *(La alior)* vezi că-i o păcăleală. Stilul nu-i nici folclorizant, nici realist-socialist, bate mai degrabă spre fantasmele suprarealismului şi arată o remarcabilă imaginaţie combinatorie. Ea aminteşte, în latura strict formală, de Urmuz, de Leonid Dimov şi, în genere, de poeţii ironişti şi fantezişti care au trecut prin experienţa surparealistă. Păstrând formele tradiţionale ale poeziei, autorul construieşte într-un plan de pură gratuitate verbală pentru plăcerile ochilor şi ale urechii! "Ţin minte: tu dormeai iar soarele se trezise în cer clipea în lumină becher; arunca scânteiuri pe hat de la alior împărat. Soarele ce era mititel dar eu am omis bre că el e şi soarele singurel; că şi pietrele din empireu au fiere şi fantă rea şi influenţează cu ea. O fină rază volialină a parvenit ave să-mi vină; dar eu am tăiat-o pe loc pe lumină înainte ca ea să te atingă şi scânteele au început să ningă - Ce mă fac scânceam febril rotindu-mi paloşul copil; roşeaţa iute se răspândea pe şaua rece ce-i carnea ta iar lumina se făcuse fuioare şi ca lâna mirositoare."

Ceea ce place aici şi în celelalte poeme este, aş zice, irealitatea discursului. Totu-i pe dos în aceste versuri care nu sugerează nimic în afară de propria sonoritate. Priceperea prozodică a poetului este remarcabilă şi propoziţiile, golite de sens, cad impecabil trăgând după el metafore rare, metafore narcotizate. Este o cronică meticuloasă a absurdului, o petrecere cu vocabular într-un discurs care parafrazează marile teme lirice. Într-un loc este în discuţie mitul cântăreţului (Femios) şi singurătatea creatorului, în altul *(Anton Pann)* este actualizată o poveste a vorbei în limbajul umoristic al suprarealiştilor: "Tu mă tratezi, eu nu. Tu mă admiri eu nu. La cahfea/ mă săruţi eu nu şi nu. Vagabond pe supt ei/ înde iele (dracii mei dragele mele) iartă-mi dragostele/ Iele. Singur pe lumea aceea unde te culci cu ideea. Baţi angelii cu festuca da' angelii sunt ca nuca/ Mai încet! (râde cucoana) te-aude mama. Fată mă-ta/ nu mă schimbă moartea-i la mine pe limbă.

Textele din partea a doua par nişte istorii urmuziene desfăşurate într-un palat de hârtie în care toate *figurile* sunt posibile. Cum şi zice Viorel Padina: "în palatul de hârtie olalie, lie, cine figura n-o ştie?" Condiţia este însă să apară altă figură decât aceea pe care o aşteaptă cititorul. Şi apare, s-a văzut. Fantezia poetului este foarte productivă şi în naraţiunile acestea aiuritoare circulă şi un personaj, Lache, un fel de daimonion comic din familia lui Ismail şi Turnavitu. Acesta face fapte de spaimă şi participă la aventuri imposibil de rezumat. Un ucenic vorbeşte despre maestrul său, ţine apoi un discurs despre "exploatarea textuzului de către context" şi despre "dodoleţul voiosul zeu" care trebuie adulat, mulţumit, cultivat. Textele fără semnificaţie raţională încep să aibă aici un sens politic. Cele mai multe rămân însă în sfera fantasticului oniric. Iată cronica unui măcel domestic notată în maniera vechiului onirism estetic al lui Dimov şi Ţepeneag: "Băusem ... foarte mult spirt. Atunci patul în care dormisem a scos o mână a lui şi m-a apucat cu dânsa de picior - El a zis "Eu cine sunt?" dar am crezut că am vedeniile băuturii. Atunci ceasul de era în perete m-a lovit cu pendula lui peste gură. El m-a întrebat "eu cine sunt?" dar tot n-am crezut. Atunci fereastra odăii s-a deschis şi a intrat prin ea un porumbel (era mare cam cât un copil). Porumbelul a zis "Eu cine sunt?" însă eu i-am răspuns râzând: Tu eşti Lache! Atunci el a dat cu ochii de cartea mea şi a început să ţipe foarte tare. Cartea şi ea se înverzise ca pucioasa şi se înfoiase ca o păuniţă fluturând. Ptiu drace! am conchis eu înveselit. Atunci porumbelul a sărit şi a început să mă bată; atunci şi cuierul şi scaunul de fier şi ganterele au sărit; aceştia mă loveau sistematic. Pe urmă m-au aruncat pe podea şi am început să sparg sâmburi iar muncitorii mei mă priveau.

Atunci am şoptit: fie! Atunci pereţii odăii au crăpat şi am văzut cărţi vechi pline de sânge."

Dacă Viorel Padina şi-ar fi publicat poemele/ textele atunci când le-a scris, el s-ar fi alăturat, nu am nici o îndoială, grupului oniric şi ar fi participat la afirmarea acestei şcoli literare. Istoria a voit însă altfel şi poetul apare azi cu o carte experimentală într-un moment în care onirismul a intrat deja în istoria literaturii. El îmi dă sentimentul unui alergător care, împiedicat din diverse motive să urmeze normal cursa, ajunge la locul sosirii cu o mare întârziere. Stadionul este gol, spectacolul s-a terminat de mult şi maratonistul singur şi orgolios, nu abandonează, merge până la capăt ...

Jost Amman:: Turnătorul de litere

Închid ochii

Închid ochii de frica de mine,
zăvorăsc ramurile
cu uscăciunea,
sub un soare de câine sunt
tras la sorţi
de cea mai frumoasă
dintre morţi.

La scoc de sare mă îmbăt
din cine pleacă, din cine vine.
Aud cum umblă rana hăt
departe-n omul depărtat
în mine.

Străin

Ploaia sparge fereastra
şi intră
prin cioburi ferecate cu oglinzi
şi nu ştiu ce-mi spune-n
altă limbă
sau într-o spaimă din vis.

Ziua-i lungă, dar cu noaptea-n ea.
Ploaia urcă-n patru labe
printre copacii fără carne,
prin interstiţii de somn,
prin florile de la lucarne,
prin îngerii chemaţi de morţi.

Dacă mă voi pierde...

De furie ochiul mi se strânge
obscen
ca nişte tălpi cerşetoare
de cloşar.

Dacă mă voi pierde, iubite,
fără să-ţi prind de veste
măcar,

la dreapta şi la stânga,
înainte şi înapoi,
lângă cetăţi fără mistere,
în Parisul lui Endre cu ploi,

în piaţa aproape de podul
Mirabeau,
de un poem pe care-l învăţai
pe dinafară,
în Sena curgând spre porturi
amoroase,
cu o sticlă de bere în mână
pentru flori...

Beau şi ascult muşcând din aer.
Mi s-a urât, iubite, de-un ceas
fără mişcare.
Mă visez noapte de noapte
în patrie,
spunea poetul cu nebunie
mare.

Înflorire

Înfloreşte o piatră în mine.
Rădăcinile muşcă din trecerea
ei somnambulă
pe acoperişul cărnii mele, vine
un cuvânt atât de încărcat
de fugă
să-şi pună fierul roşu
pe limba mea animală,
încât se întunecă totul
ca într-o catedrală
înainte de înviere şi rodul
mă arde până la cenuşă.

Miron KIROPOL

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

"Doar ne-am depănat gândurile cu sinceritate" (I)

Editura "Stindardul Românilor" din München a publicat în 1987 şi 1989, sub titlul AM TRECUT PRIN IAD, două volume de memorii (390 + 620 p.), însoţite de un extraordinar documentar iconografic, semnate de ION PANTAZI, azilant politic român. Autorul, născut în Bucureşti, la 26 iulie 1920, este fiul generalului Constantin Pantazi, ministru de Război în guvernul mareşalului Ion Antonescu, arestat, dus în captivitate la Moscova, judecat şi condamnat la moarte împreună cu acesta, graţiat de rege în chiar ziua execuţiei, prin comutarea sentinţei în detenţie pe viaţă, supravieţuind torturilor fizice şi morale până în 1958, când va deceda în cursul unei noi şi monstruoase înscenări judiciare. Voluntar pe frontul din Răsărit şi ajuns prin bravură locotenent, Ion Pantazi este exmatriculat la 1 martie 1946 din anul IV al Facultăţii de Drept din Bucureşti şi arestat în aceeaşi zi în circumstanţe legate de "procesul" mareşalului Antonescu şi principalilor săi colaboratori. În mod ciudat, un an mai târziu, va fi înaintat, deşi se afla în detenţie, la gradul de căpitan în rezervă şi trecut de la cavalerie la infanterie, metamorfoză de care va afla după 16 ani de închisoare executaţi în patru etape, atunci când va trebui să i se elibereze buletinul de identitate. Bănuim în avansarea aceasta mâna lungă a securităţii lui Nicolski care, neputând să-l îmblânzească pe deţinutul Ion Pantazi, a încercat să-i păteze biografia printr-o avansare obişnuită în cazuri de colaboraţionism. Avem certitudinea că fiul generalului Pantazi, care mai ştia că şi părinţii.săi îndurau acelaşi calvar, n-ar fi putut să colaboreze cu torţionarii. Ca un oştean ce era, tânărul locotenent s-a considerat, din momentul primei arestări, un prizonier al regimului de ocupaţie bolşevică, iar un prizonier care ţine la demnitatea lui are datoria de-a evada cu orice risc. Iată de ce, pus într-o scurtă şi aproximativă libertate oferită de România bolşevizată, Ion Pantazi încearcă să treacă frontiera în 1948, oferind de data aceasta el însuşi motive "legale" de condamnare, iar ca osândit organizează evadarea de la Mina de plumb Cavnic, din 6 iunie 1953, cea mai mare evadare de grup din temniţele comuniste. Condamnat pentru diferite "delicte" la un total de vreo şaizeci de ani închisoare, după ce va fi cunoscut "specificul" fiecărui lagăr de exterminare comunist, cu excepţia Canalului şi Piteştiului, dar inclusiv domiciliul obligatoriu în Bărăgan, Ion Pantazi este eliberat o dată cu dezgheţul din 1964, pentru ca, după 14 ani de muncă pe şantierele hidrocentralelor Lotru, Argeş, Someş, şi după 11 solicitări de paşaport turistic respinse, să i se aprobe a doisprezecea, în urma căreia va rămâne, în 1978, la München, ca azilant politic; nu înainte ca Securităţile înfrăţite româno-maghiare să fi încercat asasinarea sa într-un parcaj auto din Szolnok (Ungaria). Ajuns în Europa liberă, prima dezamăgire o trăieşte chiar la... "Europa Liberă", cu Noel Bernard.

Atrăgându-i de la început atenţia că şi-a evreizat redacţia românească cu foşti colaboratori ai regimului comunist, disidenţi faţă de dictatura ceauşistă, dar nu faţă de dictatura ideologiei marxist-leniniste, directorul redacţiei müncheneze îl tratează cu o răceală mai mult sau mai puţin condescendentă, neplăcându-i radicalismul şi naţionalismul românului, dacă nu cumva va fi fost sfătuit în acest sens. A doua deziluzie: Ion Ioanid, tovarăşul de temniţă şi evadare care-l primeşte cu o amară indiferenţă: el se aranjase! Cu tristeţe observ că şi serialul românesc, altminteri excelent, "Memorialul durerii", în episodul de la finele lunii mai, consacrat evadării de la Cavnic, ignoră cu desăvârşire atât pe Ion Pantazi cât şi cartea sa de memorii, deşi redactorii emisiunii au fost la München, dovadă intervievarea lui Ion Ioanid: aşadar, şi durerea poate fi politizată! E drept, cartea lui Ion Pantazi n-a fost transmisă pe undele "Europei Libere" şi nici n-a apărut încă în România, precum "Închisoarea noastră cea de toate zilele" a lui Ion Ioanid. Analizând o "istorie a românilor" scrisă de alt "europenist", Vlad Georgescu - tipărită de curând şi-n România - Ion Pantazi observa cu temei că, atunci când istoria noastră este redactată din puncte de vedere situate dincolo de frontarii, se falsifică mai totdeauna. Aviz amatorilor de istorii!

Dar Ion Pantazi nu era omul care să se lase bătut de Europa liberă (mă refer la continentul cu acest nume)! Îşi face noi prieteni, găseşte o slujbă de paznic de noapte la o clinică veterinară müncheneză şi, bineînţeles, se apucă de citit şi de scris. Era şi timpul! Publică articole în "Stindardul" lui Ion V. Emilian, autorul unei cărţi celebre la vremea ei: "Cavaliers de l'Apocalypse", om decis să pună în ziarul său adevărul mai presus de orice justificări şi explicaţii conjuncturale. După moartea acestuia, preia gazeta, transformând-o în "Stindardul Românilor", militează pentru unirea exilului, reuşind chiar constituirea Consiliului Mondial Românesc în 1988 şi, mai presus de toate acestea, redactează şi publică cu multe greutăţi cele o mie de pagini ale volumului AM TRECUT PRIN IAD, reconstituire a unei vieţi trăite, indiferent de conjunctură, sub deviza curajului, onoarei şi demnităţii. Trăgându-se, în linie paternă, dintr-o familie de greci adusă din Atena de Mihai Viteazul pentru treburi de cancelarie - prin urmare, nu din fanarioţi, subliniază cu mândrie nedisimulată autorul -, iar pe linie maternă din stirpea boierilor gorjeni Poenaru, Ion Pantazi dovedeşte, prin cartea şi viaţa sa, că se poate trăi şi fără compromisuri, atât în temniţă cât şi în libertate. O amărăciune profetică se aşterne peste ultimele rânduri scrise la München în decembrie 1988: "În ceea ce priveşte Ţara noastră, faţă de situaţia de astăzi, ea nu poate evolua decât favorabil. Din păcate nu cred că va fi vorba de o evoluţie, ci de o revoluţie care va începe cel mai târziu în 1989. Situaţia a ajuns disperată, iar sănătatea dictatorului, atât de controversată, se pare că nu-i va juca nici o festă. În această situaţie, limitele mizeriei fiind atinse, revoluţia va fi singura posibilitate de ieşire. (...) Ceauşescu îşi va vinde scump pielea şi va fi apărat de toţi cei ce nu-şi vor putea niciodată justifica umilele plecăciuni pe care le-au făcut. La noi nu pot exista greve urmate de negocieri între mase şi conducere, ca în Polonia deoarece românii nu au în spate nici Biserica şi nici intelectualii. Revoluţia nu va fi deci pregătită, ci va izbucni spontan. Se va vărsa mult sânge şi dictatorul va fi dărâmat, dar aceasta nu înseamnă că în România va fi libertate. Un alt regim comunist mai blând iniţial, va reuşi să restabilească liniştea. Pentru Exilul românesc un singur lucru se poate desemna de pe acum cu claritate: nimic bun nu ne vor aduce ultimii ani!".

Sper din toată inima ca ultimele profeţii, neajunse încă la termen, să nu se adeverească!

Deşi este mai specatculos decât un best-seller, opul în două volume al locotenentului de cavalerie Ion Pantazi nu este un "roman", nici măcar în intenţie, ci un muzeu de "oameni care nu pot fi uitaţi", de evenimente dureroase, de gânduri şi speranţe. Vintilă Horia, marele scriitor român decedat de curând în exil, a fost entuziasmat de cartea aceasta, pe care a şi prefaţat-o: "Ne aflăm în faţa unui document fără precedent, lăsat moştenire puterii de judecată a celor care vor contempla istoria României din cine ştie ce îndepărtat prag de timp, o dată sfârşită epoca de dezastru în care ne-a silit să ne vârâm cel de-al doilea război mondial şi din care n-am ieşit încă". Mergând pe gândul aceluiaşi, Ion Pantazi este un aducător de lumină, pentru că: "A spune adevărul înseamnă a aduce lumină printre noi". Nu este greu de găsit în avalanşa de secvenţe care trec prin faţa ochilor noştri ca după un seism, mutându-le continuu pe scara obsedantă a unui interval de o jumătate de veac de istorie, un punct central, nu de sprijin, ci de durere, o rană care nu se poate vindeca: 23 august 1944. Pe aceeaşi rană a găsit de cuviinţă să pună degetul şi ilustrul prefaţator: "În 1944 ar fi putut fi altfel, dacă, aşa cum scrie cronicarul de azi, oamenii ar fi ştiut să se aşeze pe deasupra vremurilor, iar capetele să nu se aplece atât de jos cu riscul chiar de a cădea" (*Un adevăr în plus*). Este momentul tragicei erori care-l desparte pe regele Mihai I de destinul poporului său, pentru ca, în acelaşi timp, să-l ridice pe mareşalul Antonescu în rândul martirilor acestui neam ce n-a ajuns încă la capătul calvarului. Spre deosebire de mareşal, regele n-a înţeles că altceva decât era deja pierdut nu se putea pierde, că Patria nu se târguie.

Pe cât de neiertător este Ion Pantazi cu bâlbâielile regale, pe atât de fervent se vădeşte când analizează biografia propriului său tată, transmiţându-ne remuşcările acestuia pentru gestul de a fi lăsat la proces întreaga responsabilitate pe umerii mareşalului. Desigur, în calitate de general, C. Pantazi s-a aflat în serviciu comandat, dar ne putem închipui cât de lungi trebuie să fi fost cei 14 ani de închisoare pentru un om care nu şi-a iertat niciodată că n-a murit alături de mareşal (de altfel, o asemenea decizie nu se afla în puterea lui!). Într-un fel, memoriile tatălui, de a căror existenţă suntem încunoştinţaţi fără să ni se ofere probe, au fost incluse în cartea fiului precum cenuşa într-o urnă.

"Mersul în celulă se face cam cu doi kilometri pe oră", notează autorul, rememorând în liniştea nopţii müncheneze lungile nopţi de la Rahova, Jilava, Gherla, Aiud, Baia Sprie, Cavnic, Constanţa... Luat de fluxul fenomenalei sale memorii, noi am uitat ordinea nopţilor. Dar Ion Pantazi nu uită nimic. Retrăieşte şi analizează fără contenire, fără distanţare, în ciuda decalajului de timp. Poate că memoria aceasta îi dă puterea să reziste, să supravieţuiască. Deţinutul din Zarca Gherlei sau Jilavei îşi retrăieşte viaţa pe Frontul din Răsărit, aşa cum paznicul de noapte din München retrăieşte odiseea constructorului de hidrocentrale. Cele 100 de poezii de Radu Gyr şi Nichifor Crainic, pe care le ştie pe dinafară, şi le spune mereu lui însuşi, neuitând să ne spună câteva şi nouă: "Voi n-aţi fost cu noi în celule/ Să ştiţi ce e viaţa de bezne,/ sub ghiare de fiară, cu guri nesătule,/ voi nu ştiţi ce-i omul când prinde să urle,/ stivit de cătuşe la glezne.// Voi n-aţi plâns în palme, fierbinte,/ străpunşi de cuţitul trădării./ Sub cer fără stele, în drum spre morminte,/ voi n-aţi dus povara durerilor sfinte/ spre slava şi binele ţării" (Radu Gyr).

Trec sub tăcere lunga listă de colaboratori ai Securităţii, deşi unii şi-au păstrat obiceiul şi după punerea în libertate, iar alţii fac astăzi, în ţară sau în afară, pe directorii de conştiinţă ai românilor. Noi n-am cunoscut această experienţă: "Să trăieşti în mai puţin de 5 mp, cu un om care te spionează, care te iscodeşte tot timpul, care te trădează în mod ordinar, poate fi ceva mai îngrozitor?" Şi mai este un motiv pentru care ocolim această listă: nu este, nu avea cum să fie exhaustivă. Şi dacă nu pot fi traşi la răspundere toţi informatorii securităţii, prin strigarea catalogului în piaţă, la ce s-o mai facem. Dar mă bucur să aflu că Ion Pantazi, urmaşul unor familii de boieri, a putut constata un adevăr istoric, mai nou în curs de transfer: "Fără nici o discuţie, pătura ţărănească a dat cel mai frumos examen în puşcărie, cei mai puţini turnători, cele mai frumoase exemple". La fel pe front, în Răsărit ca şi-n Apus, iar astăzi nu-i vedem dând din coate ca să-şi afişeze "marginalizarea" sau "curajul". E drept, după îndârjirea cu care se războiesc cu foştii birocraţi şi afacerişti din ceapeuri şi primării, rămaşi în linii mari la locul lor, ba chiar avansaţi, sunt semne că ştiu încă să-şi apere pământurile. Ca şi atunci când, rămaşi pe dinafara puşcăriilor neîncăpătoare, au rezistat până la moarte, ani lungi, în munţii Vrancei, ai Gorjului, în Apuseni. Pe acest temei, într-o pauză de libertate din 1958, primul gest al lui Ion Pantazi este de a-şi vizita două foste ordonanţe, ţărani (celelalte categorii de "prieteni" îl părăsiseră pe "puşcăriaş", om însemnat deşi nu era spân!): Costică este "gata de război", chiar dacă pentru asta "trebuie să mai mergem şi în Rusia", iar Ghiţă tăinuieşte în acelaşi scop "două carabine ZB, trei arme de vânătoare şi un Parabellum".

Pentru a se instala în România, regimul bolşevic va lovi poporul român în cele două puncte vitale: ţărănimea şi intelectualitatea. Instrumentele acestei operaţii de exterminare naţională vor fi, la vârf, evreimea coloanei a V-a bolşevice: Ana Pauker, Nicolski, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Coller, Dulberger, şi-am putea adăuga: W. Neulander (Roman), S. Brukner (Brucan) etc. iar "la nivelul gradelor mujice", minorităţile naţionale, în special ţigănime, precum celebrii Ivănică şi Maromet, cei care l-au omorât cu drugii pe generalul Radu Korné, fostul comandant al diviziei de blindate "România Mare", distinsă prin eroism pe toată durata războiului. Cei "de sus" n-au făcut niciodată altceva decât să trădeze cu bună ştiinţă interesele României (iar astăzi, când nu mai ţine, ne declară stupid people ori antisemiţi!), iar cei "de jos", spiritele gregare, capabile cel mult de *formule sacramentale* precum: "Mă care crezi şi te ştii că te cheamă cum scrie aici, ia-ţi bagajele şi ieşi în p... m... afară", le-au stat la dispoziţie, gata să ridice drugul de fier şi să lovească la semn. Între ei, pe diferite trepte de degradare, închişi sau ba, putem aşeza toate mortăciunile, de la imbecilii sfetnici ai monstruoasei trădări din 23 august 1944, precum generalul Costică Niculescu, făcător de guverne de arest şi conferinţe de presă, convins, în ciuda evidenţelor că: "Armata americană va intra vijelios în Bucureşti, urmată la scurtă vreme de Majestatea Sa Regele" - iluzie generalizată la nivelul întregii clase politice -, până la Bâzu Cantacuzino, viteaz şi lichea, ajuns din comandant de flotilă, pilot personal al Anei Pauker.

Nicolae DIACONU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Dan GRIGORESCU

O lume a morţii de lângă noi

Am trăit cu toţii drama acestui oraş care se năruia sub ochii noştri. Cartiere întregi din Bucureştiul vechi, cu străzi frumoase, mărginite de copaci bătrâni, lăsând să le cadă umbra pe faţadele unor case ce dăduseră oraşului copilăriei şi tinereţii noastre acel aer inconfundabil despre care au vorbit întotdeauna călătorii ajunşi până în părţile noastre. Am văzut, nu o dată, oamenii aşteptând în faţa curţii în preajma unui morman din lucrurile agonisite (câteodată de-a lungul câtorva generaţii), în timp ce escavatoarele îşi începuseră treaba, într-o pâclă de praf. Alţii, aşteptând sentinţa celebrei mâini repezite într-un gest tăios, stăteau luni în şir, fără apă şi fără electricitate, printre balasturile cu obiecte casnice. Camioanele lăsau urme groase de noroi în tot Bucureştiul, însemnând drumurile unei obsesii paranoice care colinda ca un duh al nebuniei, oraşul.

Se ridicau în loc clădiri halucinante, amestecând cele mai bizare stiluri, groteşti şi apăsătoare. (Se cuvine să ne aducem, însă, aminte că proiectele erau desenate şi redesenate de arhitecţi adevăraţi, cu diplome adevărate, uneori autori ai unor construcţii importante, şi că deci "marele arhitect" nu îşi clădea singur oraşul acesta de coşmar.)

Niciodată, însă, nu am bănuit dimensiunile tragediei de dincolo de gardurile înalte păzite de sute de sentinele, dintre schelele înalte, din mijlocul forfotei de oameni şi de camioane. E primul merit al cărţii lui Ioan Popa*), acela de a vorbi foarte limpede despre această uriaşă ocnă din şantierul Centrului Civic. Mărturiile unuia dintre cei care au trecut printr-o adevărată gheenă, unde, aşa cum nu bănuiau cei din afară, moartea pândea de pretutindeni. Ioan Popa povesteşte despre agresiunile sălbatice ale unor grupuri de concentraţi, dezumanizaţi de băutură, împotriva ofiţerilor. Cu puţine nobile excepţii, ofiţerii superiori ai unei armate transformate într-o adunătură zdrenţuroasă şi înfometată de robi, aplică, brutal şi cinic, ordinele absurde ale celor mari. Episodul vizitei la nivel foarte înalt e de un grotesc desăvârşit; ordinele potrivnice se succed, la fel de drastic, urmărind cu aceeaşi înverşunare crearea unei atmosfere care să le convină celor doi: nu prezentarea situaţiei reale a construcţiei,a adevăratului "stadiu al lucrărilor", ci a unui decor agreabil, pe placul oaspeţilor, acesta e scopul întregii ierarhii ce veghează la îndeplinirea poruncilor.

Slugărnicia faţă de poruncile celor din vârful piramidei puterii ia formele cele mai diverse, de la agresivitatea împotriva celor obligaţi să le îndeplinească, până la umilirea lor sistematică şi cinică, fără zgomot, pusă cu răbdare la cale. Efectul e acelaşi - o deznădejde teribilă care îi împinge pe unii până în pragul sinuciderii, pe care câteodată îl şi trec, ştirile despre aceste nenorociri fiind cu grijă ascunse. Oamenii dispar pur şi simplu fără urme. Astfel, o scenă cum e aceea a decopertării unui stâlp înăuntrul căruia, prins în beton, se descoperă cadavrul unui ofiţer e de un tragism teribil, cu atât mai mult cu cât avem temeiuri să-l credem pe Ioan Popa că nimic nu e inventat în cartea lui şi că pe "Platforma Uranus", în acest înspăimântător lagăr de muncă, întru totul comparabil cu celălalt lagăr gigantic din anii trăiţi de noi, Canalul, au murit mulţi "soldaţi, subofiţeri şi ofiţeri".

Informatorii mişună pretutindeni, şedinţe organizate în pripă, la care acuzaţii nu au dreptul să se aşeze, hotărăsc "trecerea în rezervă" a ofiţerilor, pentru culpe nedovedite ("trecerea în rezervă" însemnând, de fapt, aruncarea pe drumuri, pentru că, lucid vorbind, nimeni nu ar fi cutezat să angajeze un ofiţer dat afară din armată). Iată exemplul unei cuvântări rostite de colonelul numit la comanda unui detaşament de muncă nou înfiinţat: "Stimaţi tovarăşi! Începând cu data de întâi martie 1989 ia fiinţă, din ordinul comandantului suprem, Detaşamentul militar de muncă numărul patru... Voi pedepsi fără milă pe oricine se abate de la legile şi regulamentele Detaşamentului de muncă nou format... Am terminat!" Un căpitan care, la ordinul de interdicţie a plecărilor, noaptea, acasă, a ofiţerilor din Bucureşti, mărturiseşte că are un copil bolnav e pus la punct cu următoarele argumente: "Bă, deşteptule, bă, beţivan împuţit! Bă porc ordinar! Marş afară din formaţie, tu-ţi dumnezeii tăi de căpitan". Şi, ca o concluzie logică, se cere întocmirea foii de arest şi trimiterea pentru zece zile la închisoarea garnizoanei.

Teroarea e atotstăpânitoare. Negustorii de rachiu care pândesc la poarta cazărmii îl îmbrâncesc pe ofiţerul ce încercase să-i alunge, îi aruncă în noroi cascheta, fără ca cineva să intervină să-i ia apărarea. Concentraţii, protejaţi de maiştri cărora le aduc plocoane, nu muncesc, îi ameninţă pe ofiţeri. Promiscuitatea e totală, murdăria triumfă. Şi toate în numele magistralei construcţii.

Ioan Popa a surprins amestecul de grotesc şi de sinistru al unei lumi ce se afla în preajma noastră şi a cărei existenţă nu o bănuiam. Cartea lui e scrisă cu o simplitate ce înfricoşează, pentru că el nu umanizează nimic. Consemnează. Fără îndoială, Orwell nu şi-ar fi închipuit nimic din cele consemnate în aceste pagini. ❐

*) Ioan Popa, *Robi pe Uranus*, Editura Humanitas, 1992

Stenica melancolie

Există o zonă maramureşeană a liricii româneşti în care Petre Got, alături de Ioan Iuga, ocupă un loc aparte. Poetul e maramureşean prin structură, prin toată fiinţa lui, iar Maramureşul apare în poemele pe care le scrie ca o patrie paradisiacă: păduri, aer, geografie, istorie etc. Aceşti tropi geografico-istorici, lipsiţi de o încărcătură etnografizată, sunt prezenţi în toate cele opt volume de versuri pe care le-a publicat până acum (*Cer înfrunzit*, 1969; *Glas de ceară*, 1970; *Masa de mire*, 1975; *Ochii florilor*, 1976; *Dimineaţa cuvântului*, 1980; *Paranteza lunii*, 1985; *Stelele strigă*, 1988; *Timp răstignit*, 1992).

Lirica lui Petre Got beneficiază de un tonus, primit ca o influenţă fastă de la Lucian Blaga, şi de un sentimentalism rustic netrucat, în sensul cel mai nobil al cuvântului.

Spre deosebire de volumele anterioare, cel de faţă*) vine cu o reflecţie specifică asupra existenţei umane, mai exact cu un suflu thanatic, înţeles ca o meditaţie asupra vieţii ca fenomen existenţial. "Degradarea" condiţiei umane ca realitate contemporană devine nota tonică a volumului, iar poetul se simte îndreptăţit să tragă un semnal de alarmă pentru salvarea a tot ce se mai poate salva din structura ecologică a lumii: "Doamne, trebuie limpezit cerul,/ Doamne, trebuie curăţat pământul,/ Trebuie spălat spiritul,/ Trebuie vindecat timpul!"

Pământul maramureşean e definit de poet drept o rezervaţie mirifică ce face corp comun cu limba străbună: "Sfinte deapururi să-mi rămână,/ Glia aceasta numită limba română,/ Sufletul acesta trunchi de rai... "

Spuneam mai înainte că volumul *Timp răstignit* este străbătut de o tonalitate reflexivă, de o atitudine politică contestatară, poetul având în această luptă cu istoria un rol determinant: " Nu lacrimi i se preling din priviri/ Când plânge,/ Ci grăunţi de aur".

Petre Got e un poet pentru care metafora nu devine un artificiu tehnic; iată în acest sens un vers care putea să evolueze drept un adecvat motto al cărţii: "Dragostea şi moartea dansează împreună"; undeva, poetul umblând prin "albe Transilvanii" a ajuns să vindece existenţa umană transferată într-o zodie în care "miroase a biografii şi-a toamnă".

Poezia devine document, iar poetul un martor al dezastrelor istorice, un martor ce nu are voie să tacă, şi autorul acestui volum nu tace: "Ne socoteau obiecte./ Au transformat viaţa într-o temniţă,/ Sub steag blestemat/ Infernul cenuşii ..."

Mărturia poetului apelează şi la metafore mai directe, mai incisive: "Oamenii consimt să fie câini! ". Ţara, "zărită de departe", apare în viziunea poetului "în formă de lacrimă", privită din interior "E o rană deschisă, / O inimă lovită mereu ..." Din acest apocalips istoric poetul iese învingător: "Clopotul clipei bate în umăr,/ Altul vorbeşte în mine, se pare,/ Rănile nu mi le număr,/ Ies din infern în mâini cu o floare ..."

Un ciclu poetic ce atrage atenţia se constituie sub formă de psalmi, de dialoguri calme cu divinitatea, în care demiurgul apare drept un părinte, iar poetul un ucenic şi, în acelaşi timp, un fiu de-o cumințenie edenică, ardelenească, familială.

Volumul *Timp răstignit* e o carte de bilanţ, o sinteză tematică şi tropică. Implicând (şi nu evocând) în actualitate o Transilvanie tradiţională, în care Eminescu e un Isus, iar stelele spaţii domestice constructive, Petre Got ne oferă o carte curată, comentând o lume în care "ninge blând" ca-n "somnul unui prunc" şi-n care poetul însuşi se implică cu o melancolie, paradoxal, stenică.

Emil MANU

*) Petre Got, *Timp răstignit*, Editura Eminescu, 1992

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cartea în economia de piaţă

Pe François Gèze, directorul editurii pariziene *La Découverte*, l-am cunoscut în noiembrie trecut la Paris în casa pictorului Ion Nicodim şi l-am revăzut zilele trecute la Bucureşti. Este un om dinamic, călătoreşte mult, este interesat de Estul Europei şi are păreri precise despre situaţia actuală a culturii europene. Este, încă o dată, un spirit practic şi experienţa lui ar putea interesa pe editorii români care se luptă azi cu o puternică criză economică.

E. S.

Eugen Simion: François Gèze, conduceţi Editura "La Découverte", care nu este o editură mare, nu are nici o istorie îndelungată, dar cu toate acestea este în plină ascensiune. Puteţi să ne spuneţi pe scurt istoria reuşitei Dvs.?

François Gèze: Editura a fost înfiinţată în 1959 sub numele editorului Maspero. La acea epocă se publicau aici cărţi privind problema Algeriei, au urmat altele, numeroase, favorabile "lumii a treia", ca şi altele orientate spre extrema stângă, apărarea drepturilor omului în Europa centrală. În 1980-1981, o dată cu numirea mea la direcţia editurii, aceasta şi-a schimbat numele, devenind "La Découverte". Veneam dintr-un domeniu diferit (sunt inginer de formaţie). Am făcut Şcoala de Mine la Paris, unde am studiat deopotrivă şi economia internaţională, care m-a pasionat. În orice caz, am fost impresionat de volumul mare de cercetări şi preocupări de-a dreptul pasionante întreprinse în variate domenii ale cunoaşterii umane: sociologie, politică, istorie, care, fie nu sunt cunoscute, fie nu sunt accesibile publicului. Ceea ce m-a însufleţit atunci, dar şi astăzi, este această întâlnire între lumea cunoaşterii şi un public care are nevoie să o înţeleagă.

E. S.: Cred că experienţa Dvs. poate fi utilă editorilor români. Ştiţi deja că ei sunt în curs de a schimba structurile din domeniul cărţii. Sistemul vechi - sistemul de stat - trece printr-o criză profundă. Nimeni nu poate să ştie ce se poate face sau ce ar trebui să se facă pentru a schimba acest sistem, învechit în altul apropiat de economia de piaţă. Mai ales în domeniul cărţii. Este o problemă delicată, neliniştitoare. Să păstrăm editurile subvenţionate de stat ca şi până acum sau să trecem curajoşi la economia de piaţă? Poeţii şi criticii se tem, lucrările lor nu sunt vandabile. Editorii, oricum ar fi ei, de stat sau particulari, se feresc să publice scrieri de acest gen. Cum priveşte un editor parizian acest proces care este de altfel general în ţările din Est? Vedeţi vreo soluţie?

F. G.: În orice caz, nu există o soluţie miracol. Ceea ce ar putea servi editorilor români este experienţa pe care o avem noi ca editori într-o economie de piaţă. Problema pe care aţi ridicat-o se pune astăzi şi la noi: editarea cărţilor de poezie, de literatură filozofică, eseistică, ştiinţe umane de înalt nivel nu aduce mulţi bani. Dacă doriţi, pot să vă spun cum stă situaţia la noi şi apoi să ne gândim ce tip de tranziţie aţi putea adopta. Pentru a schematiza, eu aş spune că într-o ţară ca Franţa există trei tipuri de edituri. Mai întâi edituri comerciale, conduse de oameni care vor să facă mai întâi bani, care publică pentru a face bani. Poate fi vorba şi de cărţi bune, utile, criteriul rămâne însă rentabilitatea. La cealaltă extremă se află editurile mici care scot lucrări de cercetare, de creaţie, lansează autori noi, dar care, fireşte, întâmpină multe greutăţi financiare. Cei mai mulţi dacă nu dau faliment, au un suport din altă parte: fie avere personală, fie un Mecena, o fundaţie etc. Situaţia lor rămâne fragilă, dificilă deseori; se obişnuieşte chiar să se spună în Franţa că ei joacă rolul unor laboratoare, recunoscându-li-se meritele - dar aceasta nu poate fi o situaţie satisfăcătoare, ei depinzând întotdeauna de cineva.

Eu mă înscriu în a treia categorie, să-i spunem intermediară. Editura noastră scoate cărţi care nu se vând mult, dar ştim de ce le facem. Avem în vedere o perspectivă de 10-20 sau chiar 30 de ani. Un autor publicat de noi azi poate vinde numai 500 de exemplare, dar nu este exclus ca la a 4-a sau a 5-a carte (roman, eseu) să ajungă să se vândă în 100.000-200.000 exemplare. Un exemplu celebru în Franţa este Editura "Minuit" care timp de mulţi ani şi în prezent publică multe cărţi greu vandabile, dar toate sunt cărţi alese cu multă exigenţă. Astfel ei au publicat primele opere ale lui Beckett, Marguerite Duras...

E. S.: Literatură de avangardă...

F. G.: Da, dar pentru mine cercetarea, prospectarea, descoperirea de noi talente înseamnă profesiunea mea de editor. Cum am mai spus, e vorba de o investiţie pe termen lung. Dacă nu suntem foarte bogaţi să suportăm eventuale eşecuri, trebuie să publicăm în paralel anumite cărţi care se vând bine - dar fiind, în continuare, exigenţi la calitate. M-aş referi la "L'Etat du monde", editat de noi, anuar economic şi geopolitic mondial în care sunt prezentate evenimentele care au loc în toate ţările lumii, starea lor politică actuală - şi care atinge în fiecare an un tiraj de 50 000 exemplare - aducându-ne câştiguri importante. Cu astfel de cărţi realizăm un echilibru, reuşind să acoperim pierderile. Trebuie să ne gândim întotdeauna şi la publicul căruia ne adresăm. Este adevărat că publicul doritor de literatură nouă, de avangardă, de ficţiune este limitat. Dar trebuie să ţinem seama că există şi un public mult mai numeros care cere lucrări de referinţă: enciclopedii, dicţionare, cărţi de cunoştinţe generale pe domenii. Nu e uşor nici pentru noi, reţeta ar fi una singură: realizarea unui echilibru între cele două tipuri de carte. Dar să revenim la editorii din ţările Europei Centrale şi de Est; după patruzeci de ani sau cincizeci de ani de editură de stat comunistă situaţia este extrem de dificilă. De cele mai multe ori editorii din aceste ţări nu ştiu prea bine cum să înfrunte problemele economiei de piaţă, tendinţa fiind să se tipărească fără discernământ cărţi care se vând bine. Consider că este riscantă încercarea unor editori (aşa cum am constatat în Polonia) de a da "lovitura", publicând cărţi de mare senzaţie care avuseseră succes net în Occident, dar care nu pot interesa în aceeaşi măsură pe cititorii din această zonă a Europei. Părerea mea este că trebuie să practicăm o politică coerentă, pe termen lung. Este lesne de înţeles că editorii din Est aruncaţi rapid în lumea capitalistă şi a economiei de piaţă reacţionează în toate sensurile, neputând atinge deocamdată coerenţa, care aşa cum arătam, face calitatea proiectului cultural.

E. S.: Revenind la editura „La Découverte": aţi publicat acum câteva luni o carte de Lena Constante şi în aceste zile un atlas despre popoarele din ţările Europei de Est şi Centrale. Întrebarea: de ce popoarele şi nu ţările din Est? În al doilea rând trebuie să înţelegem oare că Estul şi cultura acestei părţi a Europei intră în programul dumneavoastră?

F. G.: Da, desigur. Este evident cu aceasta a început Maspero cu mulţi ani în urmă publicând texte din scriitori, filosofi, politicieni, opozanţi ai regimului comunist. La rândul meu am continuat cu autori polonezi, cehi, opozanţi ai regimului comunist totalitar. Considerăm că, aşa cum publicăm lucrările autorilor care s-au ridicat împotriva altor dictaturi de tip capitalist în Occident, în America Latină sau în Africa, trebuie să facem cunoscuţi şi pe cei care s-au împotrivit sistemului de dictatură comunistă din Est. Recent am scos o nouă carte a lui Adam Michnik interesantă prin viziunea lui asupra aşa numitei a doua revoluţie din Est, cea care se face acum.

Ne interesează mult aceste subiecte pentru că publicul francez deţine suficiente informaţii din presa cotidiană, dar îi lipseşte o viziune istorică, o analiză în profunzime a fenomenelor. În acest sens am tipărit şi Atlasul popoarelor din Europa Centrală. Toată lumea vede creşterea violentă şi îngrijorătoare a naţionalismului în aceste ţări şi se întreabă de unde provine această violenţă. Explicaţiile sunt de natură istorică: blocul comunist a stat zăvorât timp de 40-50 de ani, iar acum izbucnesc tensiuni în forme exacerbate şi evident periculoase. Răspunsul meu este că în prezent popoarele contează în primul rând şi nu ţările, frontierele. Popoarele există cu tradiţiile lor milenare.

E. S.: În Franţa sunt câteva uzine mari în lumea cărţii: Hachette, Gallimard, Presse de la Cité. Nu este dificil pentru dumneavoastră să trăiţi cu aceste uzine? Care ar fi rolul şi şansele unei edituri mici în acestă lume de relaţii în lumea cărţii?

F. G.: Este desigur greu, logica sistemului capitalist are multe avantaje dar şi incoveniente. Fenomenul de concentrare a producţiei editoriale în două mari grupuri care acoperă 2/3 din întreaga producţie de carte a ţării este un fenomen unic pe care nu-l întâlnim nici în Germania, Statele Unite sau Anglia. Această situaţie ridică multe probleme. Logica financiară a acestor două grupuri nu este la fel cu a noastră şi apasă foarte mult asupra sistemului de difuzare, mă refer mai ales la librării. Este adevărat că producţia de carte pe care o scot aceştia face parte din categoria acelor cărţi care nu au nevoie de recomandarea librarului (dicţionar enciclopedic, cărţi de copii). Dat fiind tipul de cărţi pe care le scoatem noi, avem nevoie de librari profesionişti care să fie capabili să recomande şi să îndrume cititorul. După cum vedeţi, suntem ameninţaţi de logica marilor giganţi, adică de logica finanţelor şi nu de cea a culturii. Ca editură de mijloc, luptăm împotriva logicii financiare capitaliste încercând să impunem criteriul cultural. Am creat împreună cu *Gallimard*, *Seuil*, *Minuit* o societate financiară care să sprijine formarea profesională a librarilor.

Referindu-mă la a doua întrebare, eu cred că putem supravieţui în acest domeniu, fără a fi înghiţiţi de cei mai puternici. Avem metode de a acţiona: presa, atitudinea publicului (există deja un respect pentru munca de calitate, pentru creaţie). M-aş referi doar la editura Minuit, creată în 1945 în timpul ocupaţiei germane, în clandestinitate, şi care în prezent, deşi este o editură mijlocie ca şi noi, şi-a câştigat un bine meritat prestigiu prin ţinuta şi calitatea muncii. Aş mai adăuga că este important ca editori ca noi să fie solidari, să acţioneze împreună.

E. S.: Este timpul premiilor literare. Se spune că acesta reprezintă un mecanism bine reglat. Editurile mari îşi împart premiile. Aşa este? Unde este valoarea literară?

F.. G.: Nu este absentă valoarea literară, dar este adevărat că nu aceasta constituie principalul criteriu în obţinerea premiilor. În Franţa este un sistem foarte special. Juriile, care dau premiile, sunt adesea "corupte", nu în sensul veros al termenului dar prin însăşi logica fenomenului, şi anume prin faptul că unii şi aceiaşi oameni sunt deopotrivă scriitori, critici, editori şi membri ai juriilor literare, deţinând totul cu o putere formidabilă. Un exemplu: pentru premiul Goncourt o condiţie în afara calităţii este ca respectiva carte să fie tipărită de una din editurile: *Gallimard*, *Grasset*, *Seuil*. Dacă intervin neînţelegeri sau conflicte între acestea, atunci juriul decide un "outsider" cum s-a întâmplat în ultimii ani cu două cărţi apărute la *Minuit*.

E. S.: Am discutat acum câteva seri despre critica literară şi am observat că sunteţi destul de pesimist. De ce?

F. G.: Pentru mine profesiunea de critic literar are ceva specific şi cred că este deosebită de cea a scriitorului sau a editorului. Aş putea spune că el este un mediator. Desigur, şi editorul este în felul lui un mediator, pentru că selectează textele, dar criticul joacă rolul unui al doilea filtru, fundamental, între cărţile existente şi cititorul potenţial. Munca lui, după mine, trebuie să informeze cititorul asupra conţinutului şi apoi să exprime judecăţi de valoare. Sunt cazuri când criticul este în pericolul de a pierde distanţa faţă de operă. Lucrând într-o editură, un critic îşi pierde din capacitatea de valorizare, tendinţa fiind de a-i privilegia pe acei autori publicaţi de editură. Astfel se pierde distanţa faţă de operă, atât de necesară în actul critic. Această situaţie la noi durează de mult timp şi s-a deteriorat în ultimul deceniu din cauza televiziunii. Mă refer la emisiunile în care apare imaginea scriitorului cum ar fi renumita emisiune "Apostroph" a lui Bernard Pivot, care pe de o parte avea o latură pozitivă făcând cunoscute publicului larg cărţi la care nu putea ajunge, iar pe de alta o latură negativă, aceste cărţi nefiind cumpărate pentru valoarea lor, ci pentru impactul direct al autorului cu publicul prin intermediul televiziunii. Concludent ar fi aici cazul scriitorului, filozoful Michel Serres care în urma unei emisiuni, fiind prezentat în mod ingenios de Bernard Pivot (interviul acordat de filozoful francez era luat în timpul unei plimbări cu bicicleta, în campusul universitar american Stanford), notorietatea scriitorului a crescut spectaculos şi în acelaşi timp vânzarea cărţilor sale/

E. S.: Revenind la Europa de Est - credeţi că este posibilă o reunificare spirituală a Europei şi dacă e posibilă această reunificare fără a fi precedată de reunificarea economică?

F. G.: Consider că dimensiunea economică este fundamentală, deşi a fost subestimată. În prezent, când liberalizarea a sosit, cei care o iau înainte nu sunt cei cu o forţă morală şi spirituală remarcabilă. Sunt, mai degrabă, cei care vor să facă bani. Ei nu au scrupule, doresc să se îmbogăţească peste noapte. Aici stă pericolul: un capitalism sălbatic, aşa cum s-a făcut în ţările din Statele Unite acum un secol, aducându-se prejudicii considerabile culturii. Deci mi se pare esenţial de a tempera liberalizarea forţelor economice (nu vreau să spun revenirea la planificarea economică centralizată absurdă din comunism). Pentru ca economia de piaţă să fie în

Eugen SIMION

Traducere de Corina COSTOPOL

(continuare în pag. 12)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Graffiti

Gheorghe TOMOZEI

Scriitorul "Euclid?"

La 13(!) iunie în "Adevărul" a apărut această stupefiantă ştire:

"Societatea scriitorilor români

Societatea are ca scop facilitarea apariţiei lucrărilor ştiinţifice, memorialistice şi tehnice care au un conţinut valoros şi un nivel calitativ ridicat.

Societatea este condusă de către un Consiliu Director, în funcţia de preşedinte fiind ales domnul academician Nicolae Teodorescu - profesor doctor docent în ştiinţele matematicii. Cei care doresc să se înscrie în această societate, a înfiinţa filiale în ţară sau a obţine informaţii suplimentare pot telefona la 66.57.65 sau 31.63.32 (Guran Eugen, preşedintele executiv al societăţii)."

Ce s-a întâmplat? mi-am zis, ce se întâmplă?

Eu ştiam că în România există (mai există) *Uniunea Scriitorilor*, continuând activitatea *Societăţii Scriitorilor Români* întemeiată eroic la început de veac.

După, hai zâ-i zicem Revoluţia din Decembrie 1989, poetul Cezar Ivănescu, nemulţumit atât de mai-vechii ca şi de mai-noii şefi ai obştei scriitorilor a luat iniţiativa uşor absurdă de a întemeia o aripă "disidentă" purtând numele de început, la care se renunţase fără voie în urma unor indicaţii "partinice" şi anume ... *Societatea Scriitorilor Români* (S.S.R.) Se pare (nu ştiu cât de veridice erau comunicatele oferite presei scrise şi televiziunii) că au avut loc întâlniri ale comitetului de iniţiativă privind înfiinţarea (reînfiinţarea) S.S.R., s-au dat şi numele celor ce şi-au asumat greaua misie de a o conduce (soţii Cezar şi Maria Ivănescu), a apărut şi o publicaţie a noii instituţii (nu i-am reţinut numele) şi se anunţa un soi de Congres. Dacă am înţeles bine s-a vorbit (scris) despre înregistrarea *oficială* la tribunal a S.S.R. dar ştirile despre noua organizaţie scriitoricească şi-au curmat brusc şirul, îngăduindu-ne să credem ori că numărul aderenţilor a fost prea mic (pentru un "război" atât de mare) ori că inspiratorii ideii au abandonat-o înainte de realizare.

Repet, s-ar putea ca S.S.R. (în varianta Ivănescu) să existe *scriptic* în ciuda tuturor scepticelor prezumţii cu care au fost înconjurate operaţiile de constituire efectivă, după cum - iarăşi posibil - totul nu va fi fost decât un proiect romantic.

Dar iată, există şi o *Societate a Scriitorilor...* matematicieni ca să mă exprim cât mai "exact" şi am sentimentul uluitor că trăim o farsă sinistră. Nu ştiu cum devine cu limbajul cifrelor dar cu cel al cuvintelor sunt cât de cât familiarizat.

De ce a *scriitorilor* această societate al cărei prinţip îl pricep dar nu-i desluşesc firma?

Să fie vorba de un club al matematicienilor scriitori?

Sunt ei atât de mulţi încât să umple un ... lift? Nu e de crezut. Numitul Dan Barbilian (cel ce-şi semna poeziile geniale Ion Barbu, refuzându-i E. Lovinescu minunatul pseudonim Ion Popescu) da, el ar fi putut fi "trup sfânt şi hrană sieşi" întemeind doar cu sine un asemenea conclav.

Să fie vorba de *scriitorii de matematică?*

Ar putea fi validată o asemenea formulă eretică? Greu de crezut, imposibil de crezut. Nici Academia, nici Curtea de la Haga, nici - doamne apără! - Bush cel cu atotputinţe nu ar autoriza năstruşnicia ...

Să fie vorba de singura accepţie juridică a profesiunii de *scriitor* şi anume cea de *scriitor de vagoane* înregistrată în nomenclatorul profesiilor aferente lumii ... căilor ferate în vreme ce noţiunea de scriitor - scriitor (autor de cărţi beletristice) nu apare nicăieri?

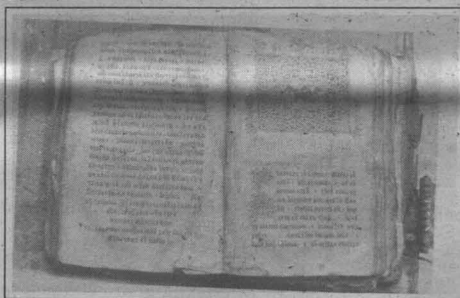
Iarăşi nu cred.

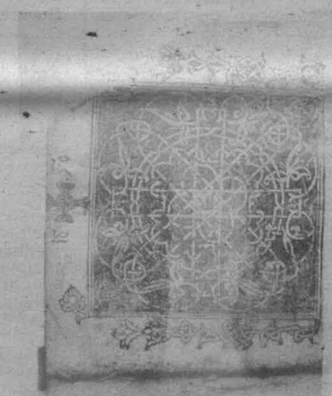
E mai simplu să acceptăm că e vorba de însuşirea pripită şi incorectă a unei titulaturi. Nobila confrerie a matematicienilor nu poate uza de ea şi se poate lesne ajunge la una mai fericită.

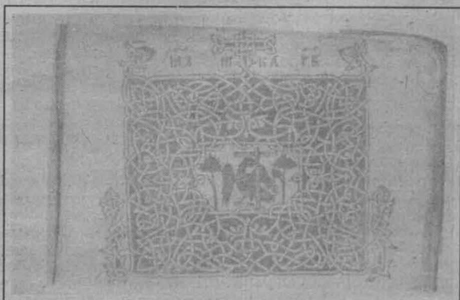
Faptul că Uniunea Scriitorilor trece prin momente dramatice prin adaptarea mecanismelor sale la economia de piaţă şi, mai ales, sentimentul încercat de foarte mulţi scriitori că atunci când şi-au ales conducerea au fost total neinspiraţi (cifra a ucis litera!) nu trebuie să încurajeze subminarea singurei asociaţii de breaslă a visătorilor condeiului. Noi am ales personalităţi şi nu *gospodari* şi iată că am greşit. Reaua guvernare a finanţelor a făcut din Uniunea noastră protegiuitoare sub dictatură şi ajunsă în stare de faliment în democraţie un subiect predilect al pamfletului ieftin.

Sunt unul dintre cei ce cred în posibilitatea Uniunii Scriitorilor de a deveni nu un partid al scriitorilor cum se amuza să creadă Mircea Dinescu ci un sindicat cu deschideri pragmatice, o instituţie capabilă să slujească altfel decât a făcut-o - cultului ... culturii.

Iată de ce cred că disidenţele nu pot fi încurajate, iată de ce "confuziile" produse de apariţia unor societăţi, ligi, comitete, comiţii ce-şi însuşesc abuziv orgoliul de a fi *ale* scriitorilor devin triste şi dureros-păgubitoare.

Patrimoniu

O danie a voievodului Şerban Cantacuzino: „Apostolul" din 1683

Şerban Cantacuzino, domn cu dragoste de cultură , a înzestrat multe biserici cu obiecte de cult. Printre acestea amintim biserica din Stănceşti, judeţul Gorj, căreia i-a făcut danie un *Apostol* tipărit la Bucureşti, 1683, carte transmisă probabil prin administraţia curţii domneşti. Satul Stănceşti, aşezat în partea de nord a judeţului Gorj, este atestat documentar din anul 1573, când Alexandru Mircea voievod îi întăreşte ocină lui Ivan, locuitor de aici.

Apostolul , tipărit în traducere românească "după orânduiala şi urmarea tipicului grecesc", este un in folio de 5 file nenumerotate şi 199 file numerotate. Paginile au o coloană cu câte 29 rânduri pe pagină plină. Caracterele chirilice sunt imprimate cu roşu şi negru. Multe iniţiale mici şi mari, pe fond roşu frumos ornamentate, precum şi câteva frontispicii împodobesc cartea. Xilogravurile sunt executate de ieromonahul Damaschin Gherbest care şi semnează pe cea care repezintă pe sf. Luca, datată 1683.

Foaia de titlu are textul încadrat în colonade arhitectonice unite printr-o arcadă având în partea de sus un medalion cu Isus Cristos şi doi heruvimi de o parte şi de alta, iar în partea de jos scena cu "Punerea în mormânt". Pe cele două laterale sunt doi sfinţi şi medalioane cu figuri de sfinţi. Pe verso foii de titlu găsim stema ţării. O atenţie deosebită se acordă ornamentării acesteia, deoarece Şerban Cantacuzino introduce în gravura cu stema Ţării Româneşti şi insignele familiei imperiale bizantine, al cărui urmaş se considera, pajura cu două capete încoronate.

Stema ţării este dintr-un scut oval pe care este corbul cu crucea în cioc. La dreapta este luna, la stânga soarele, iar în centru, sus, acvila bicefală care în dreapta ţine sceptrul, iar în stânga sabia. Pe ambele părţi ale stemei sunt frunze stilizate. Pe aceeaşi filă sunt versurile închinate la stema ţării.

Din însemnările manuscrise vedem că volumul a rezistat vitregiilor vremii, fiind donată acestei biserici în anul 1685, deci la doi ani de la tipărire, iar o dată cu aceasta au mai fost împărţite şi alte cărţi, dar nu ne sunt menţionate nici titlurile şi nici bisericile la care au fost date:

"Să să ştie, această sfântă şi de dumnezeu rugătoare apostol că s-au dat din m(ila) lu(i) Şerban voivod şi s-au dat la sfânta şi dumnezeiasca biseare(că) la Stănceşti şi le-am împărţit cu Stanciul sin iuz Toader leat 7193(1685).f.2 nen.v."

Zălogirea cărţii din lipsa de bani şi răscumpărarea ei de preotul care face însemnarea:

„Să se ştie că această sfântă şi dumnezeiască carte ce se chiamă Apostol că iaste a sfintei bisearici S(tăn)ceşti dată de pomană de măria sa Şărban voivod şi fiind acum la părintele episcopu(l) nostru Inochentie, fiind stăpânitor pe Valhiia asta înălţatul împărat nemţăsc, s-a tras zălog de omu(l) episcopesc pentru bani florinţi 4 şi bani 8 g(ata)şi neputând face preoţii banii la zi, am dat aceşti bani ce scriu mai sus şi am scos-o eu Popa Gheorghe ot Piteşti, mart. 27 dni lt. 7241(1733)". g. I v.

O altă însemnare mai puţin lizibilă din cauza ruperii hârtiei ne semnalează aceeaşi donaţie ... carte ce să cheamă apostol ... Şerban voivd carele ... bine făcut cu partea proţească şi am scris popa ... popa Ghiorghi, ereu Nicolae şi ereiţa Dumitra, ap(rili e)dni 20. lt. 72(41) (1733), cop. 1.

Însemnarea de fila 2 nen. v. ne evocă felul cum a fost condusă Ţara Românească în timpul domniei lui Ştefan voievod:

"Să se ştie de când s-au domnit Ştefan v.d. că au gândit bine cu multă oblăduială asup(r)a Terăi Româneşti şi cu multă milostivire leat 7222 (1714)", f.2 nen.v.

Pe garda 1 r. găsim un pomelnic al unui locuitor din Novaci care probabil a plătit la mai multe biserici pentru pomenirea viilor şi morţilor:

"Pomelnicu(l) lui Pătru din Novaci

- de vi Pătru i Ileana

- de morţi Marina înnecată în Gilort de 9 ani 1855 aprilie 23 în ziua de Sf. Gheorghe. g.1 r."

Legătura cărţii este din piele pe lemn şi desprinsă, filele sunt îngălbenite, iar în prezent volumul este conservat şi păstrată în depozitul centralizat de la mănăstirea Polovragi.

Eva ISAC

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un "Turn Babel" al cărţii

Joi, 11 iunie, peste 150 de edituri româneşti şi străine şi-au dat întâlnire cu publicul iubitor de carte la primul Târg internaţional găzduit de ţara noastră după câteva decenii de raţionalizare editorială. Atmosfera a fost, neîndoios, a unei mari sărbători, având printre protagonişti, pe lângă numărul impresionant (de 10 ori mai mare în raport cu trecutul) al editurilor româneşti, alte două categorii distincte: scriitorii români prezenţi, în corpore şi un public numeros, cu mult peste cele mai optimiste previziuni. A contribuit, de bună seamă la această nouă stare de lucruri şi "efectul de aşteptare" al unui reviriment în domeniul tiparului, după ce, la scurt timp de la ruperea cătuşelor comunismului, literatura română atinsese gradul zero de dezvoltare atât, prin automarginalizarea scriitorului român, prins în capcana politicului, cât şi prin dorinţa unora de a cere o purificare prin ură. Drept pentru care mulţi scriitori au ales tăcerea. Târgul bucureştean de carte a avut un efect miraculos. Cea dintâi concluzie desprinsă după lăsarea cortinei e că "moartea culturii" constituie un fals semnal de alarmă, pericolul neexistând înlăuntrul ei, ci doar în ameninţările grave ale marasmului economic.

Rar ne-a fost dat să vedem o asemenea densitate de scriitori într-un perimetru atât de restrâns, iar faptul se datorează nu numai prezenţei masive a autorilor de cărţi cât şi modului eronat în care Arcadia R. A. îşi "cunoaşte" cititorii; Arcadia lucrează ca lăutarii, după ureche. Unele edituri şi-au prezentat lucrările în standuri ceva mai mari decât o cutie de chibrituri, altele, în conformitate cu faima lor. Un fard de bună stare şi chiar strălucirea nu a lipsit nici de pe chipul acelora dintre edituri care, poate, mâine nu vor mai exista. Diferenţa dintre cartea românească şi cea produsă în ţările cu veche tradiţie, în pofida separării pe etaje (deplânsă unanim), s-a micşorat vizibil, străinilor rămânându-le în continuare forţa managerială care, la noi, e asociată butadei caragialeşti, când sublimul e şi mai sublim dacă lipseşte cu desăvârşire. În perioada 11-14 iunie, Bucureştii au fost, culturaliceşte vorbind, în carnaval. Radioul şi Televiziunea au avut serios de lucru, mulţi editori au profitat din plin de prezenţa, am spune generală, a scriitorilor printre care s-a numărat şi Wole Soyinka, poet nigerian, laureat al premiului Nobel pentru literatură (1986) şi nu de puţine ori editorii i-au ademenit cu glas de sirenă pe maeştrii scrisului spre a-i "prinde" în obiectivul aparatului fotografic chiar în dreptul standului lor. Iarăşi, lucru rar văzut, confraţi care uitaseră să-şi întindă mâna, din varii motive, pe care noi, cu cripto-apolitismul nostru, totdeauna anapoda descifrat, nu suntem interesaţi să le elucidăm, s-au îmbrăţişat bucuroşi de a se (re)întâlni în lumea cărţilor. Nu s-a dus lipsă nici de momente penibile sau de gesturi incalificabile. Bunăoară, criticul Mircea Martin, când s-a vorbit despre împlinirea celor "treizeci de ani de normalitate ai editurii Univers" (Mircea Cărtărescu) a omis - cât de întâmplător nu se ştie - să amintească numele profesorului universitar Romul Munteanu (prezent în sală), care a condus timp de două decenii editura.

S-au vândut cărţi cu duiumul. Ca în parabolă. Dacă Arcadia R. A. n-a venit la cititori, muntele de cititori a venit spre cărţi. În prima zi, s-au înregistrat 26.000 de vizitatori. A doua zi au fost şi mai mulţi, în final cifra lor ridicându-se la peste 80.000. Să mai spună cineva că în România iubirea pentru carte a dispărut! S-au dat autografe, au avut loc peste 40 de prezentări de carte s-au desfăşurat mai multe happeninguri, editurile au luat contact unele cu altele, totul vorbind de la sine despre vitalitatea extraordinară a culturii şi spiritului românesc. Înainte de încheierea acestui Târg, considerat de toţi participanţii un veritabil succes, am avut posibilitatea de a culege mai multe impresii, chiar unele scurte interviuri, pe care le publicăm mai jos. Diversitatea lor e o dovadă în plus a interesului major suscitat de această importantă acţiune culturală, chiar dacă, după o lungă perioadă de unanimitate a opiniilor, gustul pentru paradoxal sau contrazicere e acum la ordinea zilei.

L. C.

ROMULUS VULCĂNESCU

Târgul internaţional de carte de la Bucureşti, 1992, primul de acest gen din România, a fost un dublu succes. Întâi pentru că a mobilizat 20 de edituri de prestigiu din ţări străine, cu standuri bogate în cărţi pentru toate vârstele, gusturile şi preocupările. De la cele beletristice, de artă, ştiinţifice şi religie; în al doilea rând, a fost un succes şi pentru că România a prezentat 120 de edituri, din inflaţia de circa 800 de edituri pe ţară, plus 3 edituri de la românii de peste Prut care, sub raport grafic şi tematic, au prezentat o gamă bogată de exponate.

Succesul participării editurilor româneşti este mai ales cantitativ. Unele edituri au expus 2-3 cărţi şi câteva broşuri. Predomină traducerile şi mai puţin lucrările originale. Unele din ele nu corespund calitativ. „Nomina odiosa". Marile edituri nu s-au dovedit a fi prolifice. Penuria de carte publicată iese din plin în evidenţă. Nu s-a urmărit în fond o confruntare a capacităţii de editare, ci mai ales o demonstraţie a privatizării şi democratizării editurilor. Nu s-a urmărit o selecţionare a editurilor conform dictonului: „Non multum sed multa". Confruntarea e mai utilă în practică decât în teorie.

În târgurile internaţionale de carte contează mai ales marea diversitate, capacitatea de a edita în cât mai multe domenii şi de a acapara noi pieţe de desfacere a cărţilor de valoare şi nu mai puţin difuzarea lor într-o limbă internaţională.

Este regretabil că nu s-au prezentat cărţile româneşti de mare valoare editate în limbi străine, care marchează contribuţia lor la cultura europeană.

Cartea trebuie să fie nu numai un exponat grafic ci mai ales o tentaţie intelectuală care să obsedeze pe vizitatorul unei expoziţii internaţionale de carte.

ŞT. AUG. DOINAŞ

Rep. - Vă rugăm să caracterizaţi succint acest eveniment.

Şt.Aug.Doinaş - Este excelent, şi nu e numai opinia mea, este opinia multor oameni, pe care am auzit-o cu totul întâmplător. Sunt surprins de felul, hai să zicem "arătos", cum se prezintă cărţile. O surpriză cu totul şi cu totul plăcută, ceea ce demonstrează că nu numai scoatem cărţi, ci suntem în stare să le şi prezentăm. Şi nu mă îndoiesc că sunt, printre ele, multe cărţi de valoare. E un început, recunosc, trebuie să continuăm în felul acesta, şi trebuie mai ales să izbutim să fim prezenţi în felul acesta, adică prin lucrări extrem de bune şi care să se prezinte excelent din punct de vedere grafic şi peste hotare.

Rep. - Consideraţi că acest Târg ar putea fi un reviriment şi pentru cartea românească?

Şt.Aug.Doinaş - Reviriment pentru scriitorul român, fără îndoială că este. În ceea ce priveşte editarea şi vânzarea de carte, el are de luptat cu o concurenţă, aş zice, neloială, în condiţiile economice actuale. Cartea străină, cartea de valoare medie, cartea de valoare submedie sau cartea de paraliteratură străină duce cu noi o luptă în care toate mijloacele îi sunt permise. De aceea va trebui să găsim metode noi şi un sistem editorial adecvat. Aşa cum se vorbeşte de protecţie socială, trebuie să vorbim şi de protecţie a culturii române, a creaţiei româneşti. Dacă nu se înţelege lucrul acesta, va trebui să ne resemnăm că nu putem concura cu cartea străină.

Rep. - Ce interpretare daţi numărului mare de vizitatori?

Şt.Aug.Doinaş - E un semn foarte îmbucurător. Cu atât mai mult cu cât se cumpără cărţi. Înghesuiala de aici, pentru mine, care n-am fost la nici un Târg internaţional de acest gen şi, prin urmare, n-am element de comparaţie, e un semn de victorie culturală.

ELWIN JONES

responsabil al standului din partea Consiliului Britanic

Suntem plăcut impresionaţi să constatăm că acest Târg internaţional este o reuşită, un bun prilej pentru editorii, difuzorii, oamenii din domeniul cărţii, străini şi români să se întîlnească între ei. Există un public, după cât am văzut, foarte dornic de a citi şi a se instrui. Am expus cărţi din domenii de mare interes cum ar fi contabilitate, calculatoare, management, ştiinţe sociale precum şi literatură, în special scriitori contemporani.

Vor trece, din păcate, câţiva ani pentru ca aceste cărţi tipărite în Marea Britanie să fie accesibile publicului român. Este doar un început şi toţi ne vom strădui să realizăm acest lucru; există o speranţă dar ea se leagă de un timp mai îndepărtat. Îmi dau seama că există probleme politice, economice şi mai ales financiare - se pare că această perioadă de tranziţie este mai dificilă decât înainte. Lucrurile se vor îmbunătăţi. Programele noastre, care includ o componentă economică dar şi una educaţională, vă vor fi de ajutor, sperăm.

OV.S.CROHMĂLNICEANU

Este o surpriză, nici nu mi-am închipuit că sunt atâtea edituri, că se poate face o asemenea expoziţie de carte.

Nu ştiu dacă Târgul va influenţa benefic activitatea editorială, dar ce este cert e că va câştiga cititorul... şi că ne aflăm în faţa unui mijloc de a lansa o carte.

BLANDINE DE BEAUFORT

standul francez - Ministerul Culturii franceze

Târgul reprezintă un eveniment important, aşa cum şi domeniul cărţii ocupă un loc important în cultura românească. Totuşi remarc caracterul pronunţat anglofon, deşi poate s-ar fi cuvenit ca prezenţa franceză să fie mai bine reprezentată, limba franceză fiind o limbă cunoscută, cu tradiţie.

În România a pătruns multă carte franceză, fiind bine receptată; ca urmare a acestui interes, guvernul francez împreună cu mulţi editori au iniţiat acţiunea culturală denumită "Page á Page" pe o perioadă de 3 ani având drept scop distribuirea cărţilor franţuzeşti (se face o reducere de 50% din preţ) în Europa Centrală şi Orientală - în România operaţia aceasta a început cu un an în urmă.

Aş puncta câteva din domeniile care au stârnit interes publicului român: management, electronică, medicină, arhitectură, plastică dar şi literatură.

TUDOR STOICA

Director la Editura GLOBUS Bucureşti

TICART-ul a dovedit că există iniţiativă editorială şi că desfacerea cărţii româneşti este posibilă. Există şi carte diversă şi cumpărători de carte. Oferta ne-a arătat Târgul - nu depăşeşte pe cumpărător, ci depăşeşte un sistem de desfacere a cărţii, învechit. Nu e totul să aştepţi pasiv cumpărătorul, trebuie să-i şi ieşi înainte. E o chestiune de mentalitate. TICART-ul a ieşit înaintea amatorului de carte oferindu-i şansa întâlnirii cu varietatea producţiei de carte din întreaga ţară. Publicul a răspuns cu entuziasm acestei oferte. Editorii străini de la etajul de sus (izolaţi, nu ştim de ce, de cei români) au rămas surprinşi de numărul de vizitatori şi mai ales de cel al cumpărătorilor. Ştiu, de altfel, din experienţă că, lucrând direct cu cei care desfac cartea în judeţe, cererea de carte este cu mult mai mare decât ne-o comunică vechile instituţii de difuzare a cărţii. TICART-ul a făcut un mare serviciu editurilor româneşti. Permanentizarea acestui Târg de carte, adică transformarea lui într-un Târg naţional permanent de carte (model TIBCO), ar oferi o şansă în plus cărţii româneşti. Ar fi un avantaj pentru cititor, pentru reţelele de difuzare, pentru editori şi pentru scriitori. Sper ca propunerea mea să fie bine înţeleasă.

ION BADEA

Consilier la Editura "Românul"

Rep. - Care este ambiţia Editurii "Românul" în acest Târg internaţional de carte?

Ion Badea - Să se facă mai bine cunoscută, să vadă care este oferta de carte la scară naţională, şi să stabilească relaţii de cooperare cu cât mai multe firme de desfacere a cărţii.

Rep. - Ce valori propuneţi pentru a intra în competiţie cu celelalte edituri?

Ion Badea - Mircea Eliade, Cezar Petrescu, Paul Everac, Al.Dumas, Claude Anet. Mâine lansăm cartea "Dragostea nu moare" de Maitrey Devi replică peste ani la cartea lui Eliade.

Ideea centrală a politicii editoriale la "Românul" este promovarea valorilor culturale pentru publicul românesc.

IOAN GROŞAN

Mă bucur enorm când văd aşa ceva în România şi sper că această iniţiativă a Ministerului Culturii, a celorlalţi sponsori să se permanentizeze şi să devină anuală.

Am venit aici ca să mă bucur de spectacolul cărţii. Am avut ocazia să văd anul trecut Târgul de la Frankfurt - sigur că noi nu ne comparăm cu el - dar ideea că există la Bucureşti un Târg internaţional de carte dovedeşte, chiar şi pentru cei sceptici că, încet-încet, intrăm în Europa.

ALEXANDRA PÂRVU

Editura "Scripta"

- Ce valori propune Editura "Scripta" la acest Târg internaţional de carte?

- Suntem la primele cinci titluri, iar trei dintre acestea sunt valori autentice.

Una este "Pe marginea prăpastiei", un volum extrem de interesant ca document pentru istorici, dar şi pentru generaţiile mai noi, care nu au trăit evenimentele respective, în jurul cărora s-a povestit, s-a fabulat, s-a răspovestit... Deci, nişte documente pentru epoca noastră, extrem de bine venite. Şi, se pare că de aici încolo se pot reaşeza, în adevărata lor lumină, momentele istorice dramatice la care se fac referiri în carte.

Un al doilea volum de valoare e "Mustul care fierbe" de Octavian Goga. E foarte probabil că va stârni discuţii, şi e bine că o va face. Cititorul de azi va face cunoştinţă cu o altă faţetă a lui Goga, până acum pusă în paranteze, jurnalistica.

Şi este, mai apoi, Sören Kirkegaard.

Am avut de la început ambiţia să construim un concept editorial, cu toate că mi se pare, este foarte greu de definit în piaţa actuală de carte. Deocamdată, ne aflăm într-o perioadă de tatonări. Am făcut diverse încercări, toate însă, pe ideea că până la urmă vom construi un concept editorial propriu pentru editura noastră.

MIRCEA CIOBANU

Sunt aici în dublă calitate: de editor şi scriitor. Trag nădejdea că scriitorii care sunt aici de faţă au realizat decalajul dintre intenţie şi faptă, că au observat că, deasupra tuturor acestor lucruri frumoase care se desfăşoară sub ochii noştri, deasupra standurilor bine asezonate, bine colorate cu fotografii, cu cărţi, mai de anul ăsta, mai de anul trecut, că dedesubtul acestor lucruri miraculoase în aparenţă, se află dezastrul literaturii române contemporane. Aici ar fi trebuit să fie mai degrabă nu edituri, ci să îndrăznească să apară vânzătorii de carte. Ar fi trebuit să vină aici, să prezinte cărţile, aşa cum le prezentăm noi, în calitatea lor de librari şi să vedem dacă îşi asumă responsabilităţile momentului, pentru că a fi librar înseamnă să-ţi asumi activitatea unui editor. Librarii ne-au părăsit. Ba mai mult, fără să-mi dau seama de ce, şi mi-e foarte greu să înţeleg de ce, ei ne-au declarat un război, adică au folosit cuvântul război în raporturile noastre zilnice. Pentru mine, este un foarte mare mister de ce tocmai librarii au reuşit să găsească această vorbă

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Imagini din Târgul Internaţional de carte București - iunie 1992

agresivă, pentru viitorul colaborării noastre.

MICHEL MORET

Director al editurii L' Air Lausanne

Sunt pentru prima oară în România cu ocazia Târgului şi am descoperit domeniul cărţii din ţara dumneavoastră, dar şi publicul românesc însetat de lectură, dornic a citi cărţile interzise înainte de cenzură. Am simţit un fel de fervoare şi un interes care nu poate însemna decât încredere şi speranţe în viitorul României. Până acum cunoşteam România din cărţile lui Panait Istrati, Mircea Eliade, Cioran. Este pentru mine o descoperire interesantă această pasiune pentru lectură a românilor. Noi considerăm că redând cititorului român cărţi noi, fiecare va avea de câştigat, ceea ce ne dă curaj.

Constat că sunt mulţi editori români despre care aş putea spune că se lansează într-o adevărata aventură. Unii vor reuşi, alţii nu, dar aşa se întâmplă într-o perioadă de efervescenţă. Aş dori să public 1-2 scriitori români, chiar 5-6 cărţi din operele lor pentru a-i impune într-adevăr pe piaţa francofonă. Doi editori români s-au arătat interesaţi să tipărească scrieri din autori elveţieni, între care renumitul Jacques Mercanton, şi sper că aceste proiecte se vor concretiza editorial.

România este într-o perioadă de tranziţie în care deşi intenţiile sunt bune, buzunarele sunt goale.

Există însă entuziasm şi asta înseamnă mult. Deşi nu sunt un expert eu cred că veţi reuşi în plan economic. De aceea sunt convins că vor veni zile mai bune. Sper să revin peste 2-3 ani în România la un alt Târg şi să pot măsura progresele economice. Un lucru este cert: de îndată ce aud acum vorbindu-se de România sunt foarte emoţionat, această ţară fiind aproape de inima mea.

ION COJA

Rep. - Ce impresie vă face acest prim Târg internaţional de carte?

I.Coja - Extraordinară! E o bucurie şi o mare surpriză.

Rep. - Imaginea este, desigur, edificatoare, însă nu şi pentru autorii contemporani care au fost în ultima perioadă ignoraţi.

I.Coja - Nu cunosc care e situaţia. Eu mă bucur ca acela care, cu câţiva ani în urmă, am deplâns tirajele mici şi numărul redus de titluri. Am văzut în standurile vizitate că s-au publicat foarte multe cărţi şi, precizez, foarte multe bune. Chiar dacă în acest moment cartea românească vi se pare a fi năpăstuită, cred că ea se va publica mai lesne în viitor.

THANOS EFSTATHIADIS

director al casei editoriale Efstathiadis

Pentru noi Târgul internaţional de la Bucureşti a fost un eveniment cât se poate de reuşit. Am constatat cu acest prilej interesul mare al publicului pentru carte. Aici avem două compartimente: manuale pentru învăţarea limbii engleze, alcătuite de autori britanici şi cărţi de călătorie, titluri din marea literatură greacă clasică sau contemporană (Kazantzakis, Kavafis, Ritsos). Proiectul nostru iniţial de a vinde cărţi s-a schimbat pe parcurs pentru că în România ele sunt foarte scumpe deşi am făcut mari reduceri, până la 70%. Ne vom orienta însă, spre facilitarea obţinerii unor drepturi de autor, intermedieri cu alte edituri. Anul viitor voi veni din nou cu mult interes iar standul grec va fi cu siguranţă mult mai cuprinzător.

RADU CÂRNECI

Sunt bine dispus pentru că, într-adevăr acest Târg realizat pentru întâia oară în România este o reuşită. Comparativ cu ceea ce se întâmplă la etajul IV, unde sunt editurile străine, şi care, într-adevăr, fac foarte frumos aici, şi editurile din România se prezintă foarte bine la acest etaj III. În opinia mea este o realizare mai mult decât notabilă în sensul că s-a reuşit strângerea laolaltă a acestei multitudini de edituri româneşti, fie că sunt de stat, fie particulare şi care, împreună, demonstrează forţa culturală a momentului.

Acest Târg constituie o experienţă bună, din care se vor trage învăţăminte deosebite - şi de la cei care vin din alte părţi ale lumii, dar şi uitându-ne la noi înşine.

Aici poţi găsi autori foarte interesanţi din toate literaturile lumii. Dar, din păcate, resimţim lipsa autorilor români contemporani care nu prea pot fi editaţi din lipsă de cerere din partea librarilor noştri, care vor să facă afaceri cu orice preţ, fără a se gândi la rostul cărţii autohtone. Chiar ne vor fi murit cititorii de dinainte de revoluţie? Eu nu cred. Mi se pare că ar trebui să facem o politică de încurajare a cărţii româneşti, cu mai multă dragoste faţă de creaţia noastră literară contemporană.

MIHAI UNGHEANU

Târgul internaţional de carte, Bucureşti (TICART) a fost un edificator prilej de confruntare a tendinţelor culturale şi ideologice actuale, a editurilor între ele, a cititorilor români cu producţia de carte, în general şi carte românească, în special. Cercuri foarte distincte ca tendinţe şi-au găsit, în mod democratic, locul în TICART. Au fost edituri mici la fel de asaltate ca cele mari, edituri particulare la fel de solicitate precum cele de stat. Remarc audienţa excepţională a unei cărţi a lui Petre Ţuţea (Editura Anastasia) şi a alteia de Dumitru Stăniloae (Editura Scrisul Românesc). Interesul pentru cartea românească vizează, deci, tematica religioasă şi naţională, ca şi autorii de formulă interbelică. Autorii mai tineri, de literatură esopică, aşa-zişii disidenţi, cad la cota lor reală. Vor fi căutaţi din ce în ce mai mult scriitorii care se orientează cu acuitate către marile probleme ale colectivităţii româneşti. Se pare că scriitorul român nu ştie că e liber şi că poate renunţa la reţete. Este o chestiune de realism, de adaptare, de vocaţie, de profesionalism. Părerea unor desfăcători de carte, cum că oferta e mai mare decât cererea, a fost infirmată. La TICART au fost mulţi vizitatori şi mulţi cumpărători. Rămâne să-şi spună cuvântul mentalitatea care, ieşind din inerţie, se bizuie pe profesionalism şi competenţă. TICART-ul a infirmat teza pustiului cultural românesc.

PAUL EVERAC

Rep. - Cum vă simţiţi printre atâtea cărţi?

P.Everac - E ca şi cum m-aţi întreba ce părere am despre o masă la care n-am apucat să gust nici măcar aperitivul. /Peste câteva ore/ Acum, după ce-am terminat cu prima incursiune, pot să spun că am văzut mult prea multă "mâncare" pentru puţina mea poftă şi că am impresia că ne aflăm în faţa unei abundenţe care mă face să mă gândesc că, dacă sunt destule cărţi pe piaţă, nu mai este destulă viaţă pentru a le citi.

Rep. - Ce părere aveţi despre prezenţa scriitorilor români la acest festival al cărţii. Nu mă refer la prezenţa lor fizică, întru totul remarcabilă, ci la cărţile semnate de ei.

P. Everac - Au fost atâtea persoane de diversiune aici - mă gândesc la colegii de breaslă, mă gândesc la femeile frumoase, la cei care, într-un fel sau altul, au avut ceva să-mi spună, încât ultimul lucru la care m-am putut uita au fost cărţile din standuri. Nu pot răspunde, deci, în mod judicios la întrebarea dvs.

Rep. - Intenţionăm să dăm publicităţii acest text. Dacă vreţi să faceţi o rectificare, e momentul să ne spuneţi părerea împărtăşită.

P. Everac - Eu nu deplâng faptul că n-avem carte. Înainte mergeai pe un drum foarte bătătorit, larg, pe care erau bolovani şi buşteni şi trebuia să-i escaladezi. Nu era uşor să ajungi, dar ştiai măcar unde te duci. Acum sunt peste 500 de poteci. E foarte greu să-mi dau seama pe care să merg. Sunt 500 de case editoriale din care 450 sunt quasifalimentare. De unde să le nimeresc dintr-o singură privire pe celelalte.

DANIEL DRĂGAN

Editura „Arania" - Braşov

Pentru o editură, acest Târg de carte este o posibilitate foarte bine venită de a ne verifica, mai întâi pe noi înşine, a verifica ceea ce am făcut şi mai cu seamă, de a vedea ceea ce nu am realizat, de a vedea ce datorii mai avem şi faţă de public, şi faţă de cultura română în general.

Sigur, ca orice Târg reuşit, este şi un prilej de a încheia tranzacţii care să faciliteze circulaţia cărţii între editor, librărie şi marele public. E o întâlnire cu publicul într-un cadru de ofertă lărgită. Este foarte important să vedem reacţia publicului în momentul în care oferta care i se face este mai largă decât cea pe care o poate oferi o librărie sau un stand izolat.

Cartea străină a fost aşteptată cu mare emoţie, cu îngrijorare de către noi, pentru că vedeam în participarea unor firme străine posibilitatea unei concurenţe dure dar, din păcate, participarea la acest Târg a editurilor străine, a producătorilor de carte mi se pare slabă, nici unul din standurile de la etajul IV nu ne oferă o imagine elocventă asupra literaturii unei naţiuni.

Expozanţii de regulă nu sunt editori, ci agenţi culturali, ambasade, oficii culturale, care au expoziţii tematice, interesante în felul lor, dar care ne protejează în sensul că nu ne-au supus unei concurenţe pe care noi o aşteptam, chiar cu modestele noastre puteri.

Trebuie să perseverăm în a formula şi în a reformula în permanenţă şi în a îndeplini un program cultural. O editură care doreşte să existe ca instituţie de cultură în plan naţional trebuie să aibă un program cultural adecvat timpului spre care ne îndreptăm. Or, Târgul, tocmai această idee ne-a întări-o.

SANDU CRISTIAN

Şeful serviciului "carte diversă" de la Arcadia

Rep. - Arcadia R. A. se află printre organizatori...

S.Cristian - Intenţia noastră - şi mărturisită şi invizibilă - a fost să facilităm realizarea unui dialog între editori şi public. Să arătăm puterea existentă la nivelul editurilor de stat, dar şi al celor particulare, şi să nu situăm, faţă în faţă cele trei categorii interesate: cei care editează, cei care difuzează şi cei care cumpără.

Rep. - Referitor la cei care difuzează, scriitorii contemporani au toate motivele să fie nemulţumiţi de munca lor: tiraje mici, multă, prea multă şi de condiţie dubioasă, literatură străină.

S. Cristian - Nemulţumirea e şi a noastră pentru că, în momentul cînd avem tiraje mari, reţeta noastră de afaceri e mai mare. Nemulţumirea e generată de mai mulţi factori: puterea de cumpărare (tot mai scăzută), calitatea lucrărilor care îmbracă diverse forme calitative (de la foarte bune la execrabile), abundenţa mijloacelor informative din ultima vreme (presa, radioul, televiziunea), care au determinat o mai restrânsă adresabilitate publicului.

Rep. - Unele edituri au "riscat" tipărirea unor tiraje de zece ori mai mari decât cele sondate de dumneavoastră şi au vândut tot. Ce explicaţie daţi acestei "anomalii" din punctul dvs. de vedere?

S. Cristian - Reţeaua noastră de contact trebuie să facă nişte eforturi spre a reuşi să-şi întindă antenele în toate domeniile. Există o oarecare bulversare faţă de cerere, adică antenele noastre nu reuşesc să pătrundă pe toate spaţiile interferente ale dorinţelor cumpărătorilor de carte românească şi, de aceea, ne străduim să mergem în pas cu vremea computerizându-ne. Dar mai avem şi probleme.

Rep. - Se vede, ca să zic aşa, şi cu ochii închişi. Ce mi se pare paradoxal e că, la dumneavoastră, ca şi la mulţi editori particulari, "trăiesc" bine scriitorii... decedaţi. Pentru ei nu se mai pune problema legii dreptului de autor.

S. Cristian - Poate că aveţi dreptate, dar sunt multe alte aspecte care nu trebuie ignorate.

Pagini realizate de **Lucian CHIŞU, Corina COSTOPOL şi Marin STOIAN**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Meridianele limbii române

Zece poeme de Ion Miloş

(Suedia)

Când eram copil

Când eram copil
Mi se părea
Că Dunărea curge lent şi greoi
Acum
Toate apele sunt mai repezi decât mine
Şi toate păsările zboară mai sus

Inima mea
Nu mai bate în centrul lumii
Prietenii -
Sunt plutitori ca nişte fulgi

Doar singurătatea şi umbra
Se mai ţin de mine
Şi porumbeii din parc
Când le arunc
Duminica fărâmiturile de pâine

Dă-mi aripi
Să mai zbor o dată
Acuş începe iarna
Şi va fi prea târziu
Să mai aprind lumini

Între moarte şi viaţă

Între Moarte şi Viaţă -
- C - U - R - G - E -
Mereu un Râu.

Pe malurile lui
Se plimbă
De la un capăt la altul
Istoria şi Soarta

Iubirea nu moare
Mor doar vieţile
Pe care Viaţa nu le-a iubit
Zise Soarta către Istorie.

Istoria şi-a pierdut memoria
Şi se repetă
Cu cuţitul Păcii în mână
De-a lungul meandrelor
Unde ura biciuieşte lumina

La izvorul râului
Câţiva copii
Se oglindesc în apă
Şi cad...

Râul curge mai departe
De la Viaţă la Moarte
De la Moarte la Viaţă

Afară

Ce-i trebuie omului lege ?
Legea te legă
Te leagă
Până nimeni nu te mai dezleagă

Ce-i trebuie omului carte
Nivelul de trai
Pe bani se ridică
Nu pe gânduri de lăptucă

Ce-i trebuie omului ţară
Până ieri strigarăm:
Proletari din toate ţările uniţi-vă !
Acum zicem: Toţi în Piaţa Comună !

Am ales dragostea

Am ales dragostea
Şi-am întârziat în viaţă

Nu există omenie
Într-o lume
Unde omul
Nu-i decât o unealtă
Pentru scopul altuia

Aceasta este lumea căpuşelor,

Dihori politici şi şerpi diplomaţi
Seamănă monede în loc de grâu

Din pădure
Se aude un cuc:
Viaţa e luptă
Numai morţii sunt egali

Timpul şi-a întors faţa spre noapte

Buzele ce mă sărută - mint
Cuvintele ce mă laudă - mint

Luminile mor de candoare

Dacă

Dacă scriitorul Petru Dulfu
ar fi fost englez
Ar fi scris: Omul nostru la Havana
Nu Păcală şi Tândală.

Dacă românul ar fi fost suedez
Ar fi spus:
Vecinul meu are o capră
Eu îmi voi cumpăra o vacă
Şi toată lumea va avea lapte.

Dacă Meşterul Manole
Ar fi fost Rrrromân - Rrrromân
S-ar fi dus şi cu mândra şi cu draga
Ar fi ajuns Meşter mare de curte
Nu fântână de izvor.

Ascult Rapsodia Română

Ascult Rapsodia Română
Închid ochii
Să nu văd:
Şobolani
câini
cozi
cerşetori
umbre cu microfoane.

Conştiinţe de iarmaroace
Aşteaptă fericirea de la alţii

Un pachet de ţigări americane
Un whisky scotch
Un parfum oarecare
Un Rexona Deo
Un săpun Fa
O cafea arabica

Şi zidul se deschide

Nu vrem să fim istorie şi cristal
Noi trăim ca frunzele uscate

La răscrucea imperiilor moarte
Apa trece - pietrele plâng
Copiii cad în mâl !

În somn

În ultimul timp
Mă scol
Tot mai târziu dimineaţa

Numai în somn
Dumnezeu stă faţă în faţă cu conştiinţa
Şi vorbesc despre lumină
Despre Arborele din vis
care în cer
se numeşte Iubire.

La umbra lui
Vin morţii
Să-şi refacă viaţa

Sufletele care încă nu şi-au găsit calea
Îl citesc pe Freud

Femeile îmbată timpul cu săruturi
Stelele cântă la flaut
Vindecă lumea de coşmar

Lumea din somn
Este mai adevărată
Decât cea adevărată
Zise şarpele din mărul meu
Numai în somn
Gândurile zboară liber ca păsările
Şi deschid zările

La Poarta Sărutului

Stau la Poarta Sărutului
Nu ştiu încotro s-o apuc
La izvoare - apă stătută
La rădăcină - viermi
Iubirile fug
Alungate de şerpi aurii
Timpul miroase a preistorie

De două mii de ani
Nu învăţăm nimic
Nici de la rău nici de la bine

Lumii nu-i mai pasă de viaţa noastră
Ne săpăm groapa
Cu propriile noastre mâini

La Poarta Sărutului
Cresc buruieni şi mărăcini.

Fă politică

Fă politică
Dacă vrei să-ţi meargă bine în România
Dacă vrei să stai la masă cu Puterea
Şi să-ţi cânte greerii şi broaştele din Palat
Îmi şopti Istoria la ureche.

Nu te urca mai sus decât curcanii
Dacă vrei să nu te pască moartea
ca pe Marele, Ciobanul, Eminescu, Iorga
Şi încă mulţi români universali
Adăugase Soarta.

Să-i pască moartea, să sângereze
Dacă şi-au zidit iubirea în mănăstiri
Dacă au crezut în visuri şi-n idei
Şi-au zburat fără plasă dedesubt
Strigară-n cer Păcală, Tândală şi Mitică

Minte, Fură, Înşeală,
Bate realitatea în piuă
Cu masca pe faţă te faci Dumnezeu
Îmi şoptise îngerul cu două feţe
De pe neclintitu-i tron.

Si j'étais

"Si j'étais français, je serai génial"
Exclamase odată Eugen Ionesco
Pe când trăia în România.

A rămas în Franţa
Şi-a devenit un român genial.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Wole Soyinka - nigerianul laureat al Premiului Nobel pentru literatură

La marginea dinspre nord a junglei nigeriene unde începe savana întinsă până departe spre Sahel pe întregul podiș Yoruba, în localitatea Isara de lângă Abeokuta s-a născut, în urmă cu 58 de ani, cel care avea să devină unul dintre cei mai de seamă oameni de litere din Africa neagră, Wole Akinwande Oluwole Soyinka. Copilăria și primii ani de școală i-a petrecut în jurul fascinantei "OLUMA ROCK" - acel munte sacru în care istoria a săpat adânc trecutul plin de glorie al marii comunități Yourba constituită în vestitul regat al Beninului, dar și suferințele secolelor când băștinașii erau târâți în sclavie, pe fluviul Ogun la vale până la Badagri - orașul sclavilor - port la Oceanul Atlantic. Pașii lui Ake, cel din "ANII COPILĂRIEI" -opera de căpătâi a viitorului laureat al Premiului Nobel pentru literatură - i-au fost călăuziți de însuși părintele său. Învățătorul din Isara a reușit să plămădească în mintea și inima odraslei sale un caracter tenace, neânfricat, perseverent și străruitor și, mai presus de toate, dragostea de adevăr și dreptate, înțelegere și compasiune pentru oamenii din jur.

Ce este Wole Soyinka mai întâi? Romancier, poet, eseist, dramaturg, publicist? Iată o întrebare la care exegeții lui vor trebui să cântărească bob cu bob mărgeanul operei sale care - din fericire - continuă să crească an de an.

Paleta scrierilor sale cuprinde toate nuanțele curcubeului. A început să aștearnă pe hârtie idei fără gânduri prestabilite. Dintre toate, cum avea să-mi mărturisească la prima noastră întâlnire în „fabrica" lui de idei - cum își alinta casa din Abeokuta - dramaturgia mi-a fost mai aproape de suflet "mi s-a părut vie, mai penetrantă" - "după punctul final al piesei, începe adevăratul examen: reacțiile publicului la dialogul imaginar cu autorul, reacția cititorului unui roman sau al unui poem nu o simți decât întâmplător, dar prezența într-o sală de teatru în care ți se joacă o piesă poate fi asemuită cu o baie, alternând cu abur fierbinte și cu aer rece". De altfel, însăși începuturile literare ale ilustrului scriitor au apărut în preajma teatrului și în fragedă tinerețe, ca la mulți alți confrați. În anul 1960 a inițiat un grup dramatic semiprofesional numit "MĂȘTILE 1960" (THE 1960 MASKS), ca apoi să creeze prima trupă nigeriană de teatru profesional, de limbă engleză în ținuturile natale "ORISUN THEATRE". În anul 1967 îl găsim angajat literar la Teatrul regal din Londra.

Piesele de teatru ale lui Soyinka se găsesc permanent în repertoriul teatrelor africane ca și de pe alte continente. THE STRONG BREED (UN NEAM PUTERNIC), THE LION AND THE JEWEL (LEUL ȘI BIJUTERIA), THE SWAMP DWELLERS (LOCUITORII DIN MLAȘTINĂ), THE ROAD (DRUMUL), THE JERO PLAYS (JOCURILE LUI JERO), DEATH AND THE KING' S HORSEMAN (MOARTEA ȘI CĂLĂREȚUL REGAL), A PLAY OF GIANTS (JOCUL GIGANȚILOR), sunt cunoscute criticilor de teatru și marilor scene ale lumii. În prezent, în Italia a avut loc premiera piesei "FROM ZIAK WITH LOVE" (DE LA ZIAK CU DRAGOSTE).

Ca om de vastă cultură, nu a rezistat ispitei de a alătura înțelepciunea trecutului din nemuritoarele capodopere mondiale de teatru la nivelul de raționament al lumii contemporane. Mărturie stau adaptările sale după opere clasice. Piesa de teatru "THE BACCHAE OF EURIPIDES", adapatare după Euripide a fost pusă în scenă de Teatrul Național din Anglia. Se evidențiază, totodată, "OPERA WONYOSI", adaptare după "OPERA DE TREI PARALE" de B. Brecht și "THE BLACKS" după Jean Genet.

Poemele sale sunt tipărite sub titluri ca: "IDANRE AND OTHER POEMS", "A SHUTTLE IN THE CRYPT", "OGUN ABIBIAMN", "MANDELA' S EARTH" și altele.

Deosebit de bogate sunt eseurile marelui scriitor. Abeokuta nu i-a fost turn de fildeș. Pe unde a peregrinat a privit lumea din jur cu dragoste, cu grijă, cu durere. A fost critic aspru și curajos al nedreptăților sociale din jur. Se poate spune că pe unde a trecut a lăsat urmă ca un plug în țarina roditoare. Sunt grăitoare colecțiile sale: "MITH", "LITERATURE AND THE AFRICAN WORLD", "ART DIALOGUE AND OUTRAGE", "CONTINUTY AND AMNISTIA". Scrierile politice, interviurile, criticile, analizele sociale, incursiunile în viața internațională sunt foarte cunoscute în presa cotidiană, iar prelegerile politice sunt o delectare fără egal pentru cel mai felurit auditoriu, nu numai în Nigeria.

Cei care cunosc temeinic opera lui Soyinka cu greu se pot hotărî în a aprecia care este domeniul literar care i-a adus faima. Unii spun că teatrul. Totuși sunt numeroși critici literari care apreciază că partea forte a activității scriitorului, devenit legendar pe continentul negru, o constituie proza. Ei aduc în talerul balanței capodopera "AKEANII COPILĂRIEI", intrată pe bun merit în rândul clasicilor acestui gen. Dar, nu sunt cu nimic mai prejos nici celelate romane, între care, pentru veridicitatea faptelor și măiestria scrisului se detașează "THE MAN DIED" (OMUL MOARE). Nu este de mirare, întrucât această carte este rezultatul experienței proprii în detenție, în perioada războiului civil biafrez.

Nu este, deci, de mirare, suprimarea temporară a condeiului distinsului om de cultură și a marelui cetățean prin detențiunea acestuia în perioada războiului civil din Nigeria 1967-1969, ca și autoexilul în Anglia și Ghana din perioada 1971-1975, semn de protest față de desfășurările social-politice și economice nedrepte din țara sa.

Fire militantă, pătrunsă de un înalt spirit civic, cetățeanul Soyinka s-a aflat permanent în tumultul vieții. Dacă patima și țelul vieții declarate sau reținute cu modestie în prima parte a tinereții, acelea de om al condeiului care l-au propulsat în oceanul afirmării ca om de cultură de talie mondială, generațiile sale l-au apreciat ca un talentat pedagog și bun organizator de școală. La universitățile din Ile-Ife îl găsim profesor de literatură comparată când abia trecuse cu ceva de treizeci de ani, fiind promovat la scurt timp ca director al Școlii de dramă din Ibadan. După reîntoarcerea din exilul autoimpus, în 1975 revine ca profesor la vechea catedră din Ile-Ife unde va rămâne până în anul 1985. Prelegerile sale au fost aplaudate de numeroase auditorii din străinătate între care menționez colegiul "CHURCHILL" din Cambridge, al cărui membru titular a fost un timp apreciabil, catedrele universităților din Yale, Accra, Cornell și Sheffield.

A fost o cinste reciprocă, deopotrivă pentru ilustrul scriitor ca și pentru numeroase prestigioase instituții culturale și de învățământ de a fi împreună în nobilul scop de servire a spiritualității umane. Sunt numeroase titlurile ce i-au atestat valoarea de om de cultură. Este suficient să amintim pe cele de doctor ale universităților din Leeds-Anglia, Yale și MOrehaus College - SUA, Paul Valery din Montpellier-Franța, Bayreuth - Germania. Wole Soyinka a fost ales membru al Societății regale de literatură din Anglia, al Academiei de arte din Germania, al Academiei americane de arte, al Asociației pentru limbile moderne din S.U.A., al Societății scriitorilor din Ghana, al Uniunii Pan-Africane a scriitorilor, al Asociației de creație literară din Nigeria. A fost onorat cu numeroase titluri naționale și străine. Printre acestea menționez: comandor al Legiunii de Onoare - Franța, comandor al Ordinului de Merit - Italia și al premiului Felix Vasela - Cuba. Cele mai de preț insemne ale prețuirii obștei rămân, totuși, cele de Akogun de Isara (titlu echivalând cu cel de cetățean de onoare al satului natal) și Akinlatun de Egbaland (titlu de onoare al tribului Yoruba din districtul său Abeokutean).

Creația literară i-a adus satisfacții pe măsura excepționalelor sale merite. A fost distins cu premiile literare: Eurika Mattei - pentru umanitate, Leopold Sedar Senghor - pentru artă, medalia Bensan a Societății regale pentru literatură, Premio Literrario Internationalle Mondiallo - Italia, medalia UNESCO pentru literatură.

Acordarea Premiului Nobel pentru literatură în anul 1986 de Academia suedeză nu a surprins lumea literaturii mondiale. A fost, în primul rând, recunoașterea talentului ieșit din comun dovedit în vasta sa operă atât de multilaterală și, mai ales, originală.

A fost, totodată, un generos îndemn pentru generațiile de scriitori din tinerele state africane, ca, pe lângă dobândirea independenței politice și economice, să-și creeze propria literatură, să pună în valoare fabulosul tezaur al tradițiilor culturale și spirituale din țările lor. Așa cum a dovedit-o, pentru literarura nigeriană, fiul marelui trib Yoruba, Wole Soyinka.

Paradoxal, Soyinka este din cale afară de accesibil oricărei persoane care ar dori să schimbe o vorbă cu ilustrul scriitor. Pentru oricine are timp, are o vorbă de duh, are o replică înțeleaptă, și nu în ultimă instanță, un autograf. Dar cât de mult trebuie să-ți surâdă șansa de a-l avea în față. Pașapoartele lui sunt colorate cu cernelurile consulatelor a zeci de state din Africa, Europa, America și Asia. Aleargă de la o premieră teatrală la Roma la o prelegere la Cambridge, Accra sau Ibadan, de la o reuniune UNESCO de la Paris, la regizarea unei noi piese de teatru în Anglia sau Dakar, ori în cutare capitală să primească noi și noi onoruri literare.

Dar, când l-ai găsit, este, cum se spune, omul tău, te întâmpină ca pe un prieten de-o viață și te înțelege de la jumătatea vorbei. L-am căutat la Abeokuta pentru a-i transmite invitația Ministerului Culturii și Uniunii Scriitorilor din România la prima ediție a Târgului Internațional de carte de la București și la manifestările culturale prilejuite de această prestigioasă acțiune. Pentru o clipă a rămas pe gânduri, se vedea că parcurge din memorie zilele și lunile din filele calendarului. Părea că nu-l interesează nici condițiile de acomodare, ori de transport, nici dimensiunile acțiunii sau cine sânt ceilalți invitați. Răspunsul a fost scurt: invitația ministrului culturii și a colegilor de breaslă mă onorează. Rog transmiteți la București, cordiale mulțumiri, n-am mai fost în România, singurul lucru despre țara dumneavoastră încrustat în memorie este opera lui Sadoveanu de pe vremea când predam literatura comparată la universitatea din Ile-Ife. A promis că în zilele următoare va face o vizită la ambasadă cu calendarul în mână cum va aranja treburile din luna iunie, apoi m-a invitat la o plimbare în sensul că este primul meu șofer laureat al Premiului Nobel.

Replica a fost promtă: nici eu nu am în fiecare zi la îndemână câte un reprezentant al unui stat străin.

După mai puțin de douăzeci de minute, Rover-ul ne-a adus pe una din culmile împrejurimilor Abeokutei, în inimă de junglă, însă nu cu mlaștină, ci pe fundație de granit. Am trecut pe un pod proaspăt înălțat și am intrat într-un teren împrejmuit și parțial defrișat. În mijloc se muncea de zor la lucrările de finisare ale unei clădiri, cu forme ca de basm. "Iată, zice, aici este premiul meu Nobel" patru hectare de junglă, un hectar l-a defrișat pentru porumb, yam și alte culturi. Am bananieri, cocotieri, copaci câți vreți. La pod fac un eleșteu, casa ce se vede este o "fundație Soyinka" pentru tinerii sriitori. În acest an vă invit la inaugurare. Am încă de furcă deoarece premiul și-a secat substanța și de lucru mai este destul. Am făcut ceva economii, fiind însumi arhitect și constructor. Când nu-mi mai pot ține gândurile în ordine dau o fugă și pun mâna la treabă...".

Cu părul cărunțit vâlvoi, cu barba ieșită cu cutezanță în față, cu ochi vioi căutând întrebărilor aprecieri de laudă la inedita lui "operă din junglă", vârî mâinile în buzunare și scoase pieptul înainte a așteptare.

Gheorghe COLȚ

Lagos, iunie 1992

for Revue Literatorul

Psalm

Semințele s-au copt repede, a mea iubită
Și lapte din păstaie picură prin sită

Mereu nerăbdătorul gând îi feciorel
Iar mijlocelul tău, alt-dată ca tulpina
Porumbului, acum e altfel

Ale mele fașe de gratitudine
Se agit-ușor la tine-n plenitudine

Conștiința primelor mișcări
Pecetluită-n calde deformări

Grânarele de fildeș sunt umplute
Izbânda durerilor ce vor fi trecute

Șuvoi luminos de izvoare ne-ncepute
Firele vieții-n cercuri mereu refăcute

Sanctuarul tău în pământ e semn
Deschis la lumină și taina-i îndemn

De pulsuri, iar viața celui nou
Devine-a libertății rod
Germenul de viață-n exegeză
E inspirație din a ta geneză.

Traducere de G. PODUREANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Democrație și elitism

Mulți se pronunță mereu, de doi ani și jumătate încoace, împotriva "limbajului de lemn" și, totuși, acesta nu-i mai puțin cultivat decât înainte. În variante diferite, natural. Căci nu există un singur tip de astfel de limbaj, există tipuri, întocmai cum există multiple forme de dogmatism. În majoritatea, dacă nu totalitatea cazurilor, acei ce anatemizează "limbajul de lemn" au în vedere limbajul opac, necomunicant, comunist. Tot atât de lemnoase pot fi însă, și sunt foarte adeseori, și orice alte limbaje: de la cel politic la cel literar, indiferent de coloratura ideologică. Integral și în permanență "de lemn" e limbajul celor mai multe discursuri omiletice, la toate confesiunile și, personal, am asistat o singură dată în viață la țăndărirea lui totală: atunci când, în urmă cu câțiva ani, am ascultat, într-o biserică penticostală, o predică a baptistului american Billy Graham. Frecvent, din amvoane, de la tribune, inclusiv cea parlamentară, din cancelarii, de la microfoane, se vorbește fără a se spune nimic. O împărăție a limbajului de lemn este presa scrisă. E suficient, nu rareori, a da la o parte verbiajul strălucitor sau fetid pentru a parcurge, multiplicată la infinit, proza lui Urmuz, scrisă involuntar.

Termenul fără conținut cu cea mai intensă frecvență în vorbirea de azi este, fără îndoială, democrație. Toată lumea îl întrebuințează, tot timpul, și fiecare vorbitor îi dă, de fiecare dată, alt înțeles, în funcție de interesul său momentan. Mă refer la cei ce rostesc vorbele în scop exclusiv și imediat utilitar. Unuia îi vine chef să plece de la serviciu, lăsând totul baltă. De ce n-ar face-o? Doar e "democrație"! Un altul, cu același argument, nesocotește regulile de circulație. Lideri sindicali formulează în temeiul democrației pretenții exorbitante, imposibil de satisfăcut, sub amenințarea, pe care n-ar ezita s-o pună în aplicare, dacă ar fi totul numai după ei, de a provoca paralizarea întregii economii naționale. Hoarde stârnite de un scelerat atacă... "democratic" instituții publice, zguduind temeliile statului. La adăpostul conceptului de democrație, vast cât cerul, face cine ce vrea. Bine sau rău, nu contează. Mulți își legitimează prin acest concept propensiunile cele mai animalice, comportările antisociale. Zbiară, scuipă, vorbesc măscări, sparg, aruncă dejecții, îmbrâncesc, fără să le pese că deranjează, că viciază mediul, că fac insuportabilă viața tuturor. Chiar și delincvenții invocă, în apărare, democrația. Cuvântul "democrație" a ajuns să nu mai însemne nimic, s-a devalorizat mai mult decât leul.

Și totuși lumea vrea democrație. Mai multă și mai multă democrație. Cei ce țin astăzi pâinea și cuțitul pentru întreaga omenire ne-o cer cu insistență tenace, condiționează, pe drept cuvânt, de lărgirea democrației tot ce ne pot oferi - și în avantajul lor - pentru ieșirea din criză, în care ne zbatem. Numai că cei ce invocă în interese de partid această condiționare indentifică democrația cu dezordinea... Democrație, democrație! Nu deschizi aparatul de radio sau televizorul fără să auzi cuvântul "democrație". Nu-ți cade privirea pe un ziar fără să vezi scris acest cuvânt. Altădată nu era clipă în care să nu auzi, prin mass-media, un nume, mereu același; nu era coloană de periodic în care numele sinistru să nu fie pomenit. Azi riscă să devină exasperantă vocabula "democrație". Pe toate drumurile, pe toate zidurile, pe toate undele, pe toate vocile, în toate gazetele: "democrație, democrație, democrație!" Democrație? Da, democrație! Fără discuție, fără ezitare. Dar să chiar fie! Să funcționeze realmente democrația cu toate instituțiile, cu toate mecanismele ei și, implicit, *cu toate constrângerile*! Democrația să devină realitate, să nu rămână cuvânt. Să nu fie eludat prin semnificant - referentul.

Pentru practicarea democrației, trebuie, înainte de orice, știut - nu? ce e. Și nu se știe. Fiecare înțelege prin termenul acesta ce rostește. Este imperios necesar să ne spună cineva ce e democrația. Cine? Spusa celor din conducerea statului nu contează, normal ei sunt "putere" și, în consecință, "mint" prin definiție. Nu putem crede decât ceea ce zice antiputerea. Exponenții acesteia sunt însă prea învățați pentru a catadicsi să vorbească pe înțelesul cetățenilor de rând. Ce ne facem? Nu ne rămâne decât să încercăm a ne lumina singuri. Etimologic, *democrație* vrea să zică: puterea poporului. Asta în limbaj "european", în limbajul universal din lumea civilizată. Așa i se spune puterii exercitate de popor, prin aleșii săi, de pe vremea lui Pericle, și de mai înainte, până azi, democrație. Nu cumva, însă, și limbajul acesta e "de lemn"? Pe ce limbă, oare, am putea să comunicăm cu democrații noștri extremiști, cu acei care dețin monopolul democrației ca și pe cel al inteligenței? Poate că ar trebui să învățăm limba leopardă, inventată de un poet român suprarealist. Pentru că, în vocabularul celor ce pretind a fi creierul națiunii, "democrație" înseamnă cu totul altceva decât... democrație. Înseamnă... antidemocrație. Cât haz, câtă bășcălie s-a făcut pe seama sintagmei "democrație originală"! Și, totuși, democrația nu poate fi *decât* originală. Adecvată condițiilor specifice de spațiu și timp. Aceeași, în principiu, pretutindeni și totdeauna, democrația se realizează diferit în societăți bogate și sărace, evoluate și rămase în urmă. Democrația din Statele Unite nu o reeditează pe cea ateniană din antichitate. Ultrademocrații români de astăzi însă tocmai o democrație de tip atenian postulează, o democrație sclavagistă. Cea mai "originală" dintre democrații: atât de originală, încât nici nu poate fi gândită, în timpurile moderne, de un intelect normal. Pentru "directorii de conștiință" autoproclamați din România, democrație înseamnă... elitism. Dar elitismul și democrația se exclud reciproc, sunt incompatibile. Elitismul e negația integrală a democrației. Toată preocuparea elitiștilor noștri este de a beneficia doar ei, în exclusivitate, de avantajele democrației. De a-și menține privilegiile de castă obținute în comunism: ca "disidenți", ca disidenți agreați de putere. Ca "opoziție miluită". Nu se poate afirma, evident, că ei ar fi dus-o bine atunci. Dar au dus-o mai puțin rău decât alții. În lagăr sau în închisoare, cine primește o ceapă în plus e un privilegiat. "Ceapa" dăruită sub regimul ceaușist "rebelilor", în timp ce nonconformiștilor liniștiți le era refuzată, apărea mai ales sub înfățișarea unei vize. Disidenții "cu voie de la poliție" erau lăsați (nu de fiecare dată, însă mai des decât colegii negălăgioși) să plece peste hotare pentru ca străinătatea să vadă că... există libertate în România. Libertate riguros controlată și care accepta controlul. Beneficiarii acesteia vor, acum, și reușesc să perpetueze, prin altfel de mijloace, asemenea practici.

Principiul lor: eu sunt totul, tu nu ești nimic. Consecutiv: totul mie, ție nimic. Se poate imagina o mai "originală" democrație?

...Și mai spun unii că delirez când susțin că, pentru instaurarea democrației reale, ar trebui suprimate "democrațiile" sui-generis ale celor ce sub protecția unui cuvânt demonetizat încearcă (și intermitent izbutesc, mai mult sau mai puțin) să exercite o dictatură teroristă, individuală sau de grup!

❑

Reîntoarcere acasă

Mă-ntorc cu umerii mai frânți
Pe frunte șanțuri mă-ncunună
Și tălpile mai greu mă poartă
Sub ploaia ochiului de lună

De dinspre zarea bănuită
Un câine satu-l dă de gol
Ca să ajung din nou acasă
Prin câtă lume-am dat ocol -

Cine să taie pentru mine
Vițelul cel mai gras din turmă
Să-mi ia durerea rătăcirii
Și toate rănile din urmă?

Mi-aplec genunchii pe colină
Părinții-mi zac pe sub pământ
Și-i strig, dar clopotul răspunde
Cu limba lacrimei în vânt...

Florar

Pe umeri pomii poartă în lumină
Zăpada grea a florilor de mai
Prin aer mici scântei de aur trec
Spre mierea urdinișului din rai

Câmpia doarme sub velur de rouă
Și turmele spre plaiuri se întorn
Pădurea și-a-mbrăcat hlamida verde
Chemând la sân iar sunetul de corn

Se-nalță trist un abur de răcoare
De dinspre Nistru frații noștri mor
Să apere pământul ce-i primește
Înfășurați în sfântul Tricolor!

Ion POPA ARGEȘANU

Cartea în economia de piață

(urmare din pag. 6)

serviciul oamenilor și nu invers. De asemenea, nu trebuiesc ascultate toate sirenele ultraliberare din Occident. E nevoie de prudență și responsabilitate pentru a rezista economic și a adopta alte forme ale economiei capitaliste, mult mai respectuoase față de cultură, față de oameni și în același timp să fiți capabili de a vă dezvolta cultura și a păstra legăturile europene. Cred că este foarte dificil însă.

E. S.: Lumea din Est așteaptă ca investițiile să vină din țările occidentale. Iar acestea întârzie. Vă pun întrebarea: credeți că Vestul Europei poate lua ceva din experiența țărilor din Est, să spunem experiența culturală...?

F. G.: - Eu cred că da. Desigur pare foarte dificil. Aș lua în considerare mai întâi literatura, deoarece este un domeniu mai accesibil. În lumea din Est există și mulți filozofi de marcă, gânditori, aș aminti din nou pe Adam Michnik pe care-l respect și care m-a influențat și mi-a schimbat viziunea asupra lumii. Din păcate acest tip de morală "forte" nu se bucură la noi de prea mare audiență. Publicul nostru dorește să o cunoască, dar nu există încă mijloacele necesare. Sunt multe dificultăți, dar literatura, care are o dimensiune universală, poate crea punți spirituale și trainice.

E. S.: Așa gândesc și eu. În plus, cred că există o mare cultură în Est care trebuie descoperită. Ce proiecte aveți?

F. G.: Revin și spun că eu nu fac cărți pentru plăcerea de a edita cărți și a-mi realiza biblioteca ideală. Am ales această profesiune pentru că reprezintă pentru mine un mijloc de a schimba lumea. Nu pot să accept lumea așa cum e, sunt un revoltat, iar motivele sunt: inegalitatea, mizeria, violența, 1/3 din umanitate se zbate într-o mizerie neagră, faptul că într-o țară bogată ca Franța sunt oameni fără adăpost sau faptul că banul a devenit valoarea supremă. S-ar putea găsi totuși mijloace pentru a corecta lucrurile. Este adevărat că în Franța de acum 20-30 de ani exista iluzia că marxismul revoluționar ar putea fi o soluție, că aceasta ar putea fi calea de a schimba lumea. Mulți au împărtășit această iluzie, dar iluzia s-a destrămat, eșecul fiind recunoscut de unii mai devreme, de alții mai târziu. Trebuie inventat acum un sistem nou sau sisteme noi care să permită evitarea capcanelor leninismului care ar putea duce din nou la sisteme totalitare. În ceea ce ne privește pe noi în Franța, am fost într-o situație mai deosebită. Prăbușirea paradigmei marxiste și a structurilor ei s-a întâmplat în 1970, iar după aceea a urmat o perioadă de vreo 10 ani de marasm intelectual pe toate planurile: politic, filozofic, literar. Oamenii deveniseră debusolați, lipseau criteriile, ceea ce explică și succesul Frontului Național al extremei drepte, xenofob, rasist naționalist. Pentru a lupta contra acestor tendințe se impune să căutăm noi soluții, mă gândesc la cercetarea, investigarea unor forme noi de cunoaștere care să pornească de la epistemologie, psihanaliză, filozofia științelor până la reflecții asupra istoriei și a mecanismelor de funcționare a structurilor.

Revenind la programul meu, încerc și de acum încolo să editez autori care se ocupă de problemele lumii actuale și propun viziuni noi asupra omului și a lumii, moduri noi de gândire care să ajute în găsirea soluțiilor.

Alături de lucrări de informație care dezbat problemele actuale, evenimente, perspective, publicăm literatură, deoarece literatura este o modalitate de a contribui la cunoașterea lumii.

❑

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

O nouă "Livadă de vişini"

Între "*Trilogia antică*" şi "*Livada de vişini*" e o distanţă apreciabilă, dar şi una estetică, în traiectoria creativă a regizorului Andrei Şerban. Asocierea celor două opere nu ne apare însă *aleatorie*, nici eclectică: şi una şi alta au harul exemplarităţii unei deschideri plenare în *universal*. De aceea se poate spune că Andrei Şerban şi-a conturat, de-acum, o *operă* recognoscibilă nu doar printr-un "stil", printr-un arsenal propriu de *mijloace* sau "*obsesii*" spectaculare, "caleidoscopice" ci şi redescoperindu-şi de fiecare dată *altfel* vocaţia de re-generare a artei teatrale.

"*Livada de vişini*" de pe scena Naţionalului bucureştean - care reia, de fapt, marele succes new-yorkez - poate fi racordată multor curente estetice ce au bântuit istoria teatrului şi nici unuia integral: e o sinteză de limbaje teatrale, o înmănunchere subtil orchestrată, armonizată într-un fel de proporţii pitagoreene de "stiluri", o neo-spiritualizare spectaculară rezultată prin transgresarea lor reciprocă. Realism frust şi pătimaş, proiectat prin propria lui intensitate în faze de sugestivitate *expresionistă* ce ajung uneori la scene cu aer *revuistic*. I s-ar putea reproşa, fără doar şi poate, acestei viziuni, o îndepărtare de acel Cehov cunoscut nouă, în care admitem că există o "*comedie*" subiacentă, menţinută în dimensiunea "subterană" a tramei - dar care ne obişnuise, la suprafaţă, cu "*atmosferă*" şi langoare. S-ar prea putea ca spectacolul lui Andrei Şerban să piardă destul din această "tentă" cehoviană. El câştigă, în schimb, o *universalizare*, prin exploatarea mai brutală a *subtextelor* şi prelucrarea lor la nivelul concret. Interioarele sunt închipuite vag, cu deschidere în spaţiul *exterior*, pe fundalul căruia se arată elementele care susţin, propriu-zis, viaţa: mujicii trudind, sau gara ca element "revoluţionar", acel *nod* nou al *Timpului* - cum atît de pregnant ni se impune, ca idee, acest construct scenografic, subliniat prin elementul sonor (fluieratul locomotivei), ce se declanşează în momente cruciale ca un bisturiu al destinului.

Viziunea lui Andrei Şerban e polimorfă - într-un spectacol ce împleteşte autenticitatea comică şi autenticitatea tragică - şi obţine un fel de "cosmofanie" a unei lumi date într-un anume spaţiu şi un anume timp istoric. În această "cosmofanie" umană, actorii sunt purtătorii de energie, de fluid spiritual. Am urmărit ambele distribuţii (cu excepţia a trei actori, pe care, cu regret, nu i-am putut "prinde" în spectacolele pe care le-am vizionat: Gh. Dinică, Raluca Panu şi Eugenia Maci). În vertebrarea foarte exact-gândită, a fiecărui personaj - fixată evident de către regizor pentru a răspunde unor opţiuni de concepţie bine conturate - fiecare interpret (din cadrul unui dublet) participă cu dezinvoltura, libertatea, temperamentul şi individualitatea proprie. Greu de ales, de exemplu, între *Leopoldina Bălănuţă* şi *Ileana Stana Ionescu* în traiectoria sentimentalei şi atât de "imponderabilei" întru simţul de responsabilitate, *Liubov Andreevna*. Ambele interprete desfăşoară în evoluţia personajului un evantai de faze psihologice: momentele de uşurătate, de plutire euforică în marginea realităţii vor alterna cu cele de alertă interioară, de re-culegere în reflecţia îndurerată, de autoscopie, încercare fulgurantă de luciditate, deznădejde, amalgam de existenţă bovarică scurtcircuitată de reflexe critice. *Leopoldina Bălănuţă* trece prin aceste faze cu o claviatură *cursivă*: o *alunecare* printr-un potenţial plural de game interioare; *Ileana Stana Ionescu* construieşte acelaşi personaj prin jocul unor abia perceptibile sincope între o stare şi alta, ca şi cum în aceeaşi fiinţă ar exista cel puţin două, suprapuse, şi "talgerul" fiecăreia s-ar evidenţia după împrejurare. O intuiţie adâncă a ceea ce este *Varia*, fiica adoptivă a Liubovei, are *Maia Morgenstern*: personajul, traumatizat de răspunderea administrativă a unei moşii falimentare, refulează o iubire secretă, pendulată între speranţă şi de-sperare, ca manifestare a unui crescendo de nefericire isterică. Actriţa şi-a convocat cu credinţă resursele temperamentale. Dar poate că Maia Morgenstern are o mult prea accentuată vocaţie de tragediană şi datele sale naturale dejoacă oarecum intenţia - altfel transparentă - de a infuza în acest personaj şi o subtilă tuşă comică. Vaporoasă interior, ca o spumoasă jubilare a vitalităţii adolescentine, evoluând pe muchea duplicitară dintre încrederea stenică în sine (şi în viaţă) şi virtualitatea de a mai crede că "tot ceea ce zboară se mănâncă" - nimic n-ar părea în minus şi nimic de prisos în întruchiparea dată Aniei de *Ana Ciontea*. O creaţie de elevată expresivitate aparţine actriţei *Carmen Galin* în rolul guvernantei *Charlota*. Personaj histrionic, actriţa l-a învestit cu un ţipăt existenţial acut, aproape metafizic, făcînd din el un fel de centru-rezoneur pentru tot ceea ce poate să însemne în această piesă "*debuşeul cabaretistic*" al unui capital existenţial trecut pe linie moartă.

O creaţie antologică realizează *Ovidiu Iuliu Moldovan* în parvenitul *Lopahin*. Scena în care acesta povesteşte cum a cumpărat livada la licitaţie nu va putea fi multă vreme uitată: un delir uriaş, o demenţă de trăire care aparţine deopotrivă personajului şi interpretului; o debordare frenetică de autouimire şi o contopire uluitoare de ingenuitate, energie şi cinism. Un personaj memorabil realizează şi *Damian Crîşmaru* în *Gaev*, aristocrat utopic ce pare că trece prin scenă ca o fantomă a trecutului, bântuit la rându-i de o sentimentalitate sterilă. Portrete rafinat colorate -, unul pătimaş până la ridicul (*Epihodov*), celălalt mucalit în ipostaza lui de moşier falit le realizează, cu aplaudabilă "mulare pe calapod" (şi, bineînţeles, cu marca notei personale) - *Claudiu Istodor* - *Dan Puric* - şi, respectiv *Valentin Uritescu*. Accente personale, cu bun substrat satiric, aduc fiecare, în conturarea lichelei-parvenite (valetul *Mişa*), *Mircea Rusu* şi *Adrian Pintea*. Moment de puternică intensitate dramatică - scurta apariţie a "trecătorului": *Iuliu Moldovan*. Realizări de mare clasă obţin, în cealaltă "fantomă" a *Timpului* - credinciosul Firs, *Gheorghe Cozorici* şi *Matei Alexandru*. În memorie se păstrează totuşi cu un plus de efigie - aş zice - primul interpret. Poate şi pentru că întreaga sa alură şi mişcare pare făcută a însufleţi o asemenea efigie cu o gravitate înduioşătoare şi "pură". L-am lăsat anume la urmă pe *Trofinov* - întârziatul student, înflăcărat de idei de coloratură socialistă. Talentatul *Claudiu Bleonţ*, care dă viaţa acestui personaj, o face cu cel mai consistent aport compoziţional din întregul spectacol, dar şi cu cel mai... discutabil: prin elanul său tonic pare a contrazice distanţa critică de ceilalţi. Cel puţin psihologic, *Petia* ar fi un personaj "constructiv"; zăbovind în nefaptă, el apare doar ca un exaltat în inconsistenţă. Pentru a-i sublinia paradoxul, Claudiu Bleonţ l-a dăruit cu handicapul unui pronunţat defect de vorbire, un *sâsâit* prin care prezumţioasele gânduri capătă, prin contrast cu seriozitatea lor închipuită, un irezistibil efect comic.

Jeana MORĂRESCU

MUZICĂ

Cele opt zile ale săptămânii

Nimeni nu s-a întrebat anul trecut de ce oare vor fi ales iniţiatorii festivalului bucureştean de muzică contemporană - în frunte cu directorul lui de onoare, compozitorul Ştefan Niculescu - titulatura de "Săptămâna internaţională a muzicii noi", când durează (va dura mereu, cel puţin aşa sperăm cu toţii!) opt zile, din 23 şi până în 30 mai... Si poate, dacă în cuvântul său de închidere compozitorul Liviu Dănceanu - devenit anul acesta director artistic al reuniunii - n-ar fi relevat inadvertenţa (el a numit-o "paradox"), nimeni n-ar fi luat în seamă nepotrivirea în cauză, deşi este exclus ca ea să fi rămas neobservată cuiva ... Pesemne funcţionează, în noi toţi, reminiscenţele unor tabù-uri ale trecutului regim, când termenul de *festival* fusese confiscat de către "gloriosul nostru conducător" pentru uzul unuia singur: "Cântarea României"; sau poate, dimpotrivă, refuzăm inconştient un cuvânt compromis - ca atâtea altele - prin asocierea cu "geniala operă a ctitorului"? Oricum ar fi, vorba respectivă a fost ocolită - cele opt zile devenind "Săptămâna" ... Bineînţeles însă că reuniunea s-ar fi putut intitula şi altfel (dacă nu pur şi simplu Festival), mai logic şi mai percutant totodată (numai "Zilele muzicii contemporane" , nu: acestea fiinţează de câţiva ani buni, la Bacău); dar e cu putinţă ca tocmai absurdul unei săptămâni care durează opt zile să devină prin ciudăţenia lui marca distinctivă a acestor manifestări bucureştene, dacă ...

...Dacă se va reuşi ca şi în viitorii ani să se realizeze un program de concerte simfonice, camerale şi corale, recitaluri şi conferinţe la fel de amplu şi de dens pe cât de precis cronometrat, permiţând amatorilor să asiste, începând de dimineaţa devreme şi până seara târziu, la absolut toate evenimentele, derulate în trei dintre sălile bucureştene de muzică, aflate, printr-o fericită întâmplare, la câteva zeci de metri una de cealaltă pe axa Ştirbei Vodă: Ateneul Român, Academia de Muzică, Radiodifuziunea ...

... Dacă se va izbuti, tot astfel, să se menţină (ideal ar fi să se poată depăşi!) veritabilul record de anul acesta în ceea ce priveşte numărul şi calitatea lucrărilor prezentate, a autorilor cântaţi, a interpreţilor lor, precum şi a muzicienilor (compozitori, profesori sau/şi critici) invitaţi să asiste la festival ...

... Şi, în fine, dacă va fi atras în acest superb joc şi un public ceva mai numeros decât pînă acum ...

Căci, în situaţia în care primele două condiţii au fost împlinite de astă dată la un nivel mai ridicat decât la cea dintâi ediţie (nivel nesperat - ţinând cont de accentuata noastră sărăcie, cu care au avut de luptat Ministerul Culturii şi Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor, cu sprijinul a nu mai puţin de alte 17 organisme culturale, sociale sau politice), în situaţia în care au crescut şi ecourile internaţionale ale acestei admirabile acţiuni artistice, interesul încă foarte limitat al auditorilor români (mă refer îndeosebi la melomanii obişnuiţi, nu la specialiştii întru ale muzicii - deşi nici despre aceştia din urmă nu s-ar putea spune că au luat cu asalt sălile de concert) are darul să descumpănească, dacă nu chiar să descurajeze. Drept este însă că, dacă am avea ceva de reproşat organizatorilor, atunci asta ar fi tocmai publicitatea, situată sub orice critică. Afişele (aşa urâte cum au fost ele şi de această dată) ar fi trebuit să împânzească Bucureştiul, tapetând pur şi simplu hotelurile, facultăţile, metroul, drumurile care duc de la gară şi aeroport către inima oraşului; iar pe micile ecrane ar fi trebuit să apară, la două-trei ceasuri o dată, un "clip" conceput cu un minim de inteligenţă şi realizat cu un elementar profesionalism (nu însăilarea spălăcită şi indigestă pe care abia dacă am putut-o vedea de câteva ori, către miezul nopţii!).

Pentru muzicieni - mai bine zis, pentru acei muzicieni care chiar iubesc arta pe care o profesează - festivalul a fost însă o sărbătoare dorită, întâmpinată şi trăită cu bucuria de care atâta amar de vreme au fost privaţi: aceea de a se împărtăşi din creaţia nouă a întregii lumi şi în acelaşi timp de a oferi lumii întregi, în propria lor ţară, valorile componistice şi interpretative ce le aparţin. Infinit mai profundă ar fi fost, desigur, bucuria aceasta, dacă ea ar fi putut fi împărţită cu un număr mult mai mare de auditori, în acea comuniune sublimă pe care muzica o naşte *numai* în sala de concert. Poate - să nădăjduim! - la anul ...

Luminiţa Vartolomei

ARTĂ PLASTICĂ

Retrospectivă sau prospectivă

Imensa încăpere a sălii "Victoria" din Iaşi, ocupată de obicei cu mari expoziţii colective, este acum locul unei ample desfăşurări de portrete de familie sau din mediul familiilor artistei: "PROFESORUL MARCEL BURDEA", "SORA MEA", "COPIII" şi alte multe notabile fizionomii de literaţi, medici sau pur şi simplu filosofi de la ţară, gospodine, cărăuşi, de cele mai multe ori studii de observaţie psihologică. În unele cazuri, portretele sunt cu cheie simbolică, metafora lor avansează timid într-o atmosferă romantică. Femeile tinere plutesc într-un nimb care nu poate fi decât al îndrăgostitelor, culorile şi lumina din jur emană exuberanţă. Inteligenţa şi umorul, distinct notate, mirarea şi chiar buimăceala nu se confundă cu starea meditativă, toate aceste nuanţe ale spiritului îşi caută în paleta pictoriţei tonul adecvat, din imensul travaliu câteva reuşite certe promit să prelungească viaţa spirituală a modelelor cu un crâmpei de nemurire.

Ce înseamnă câteva sute de ani pe lângă vârstele geologice? Naturile statice caută în câteva pânze fastul obiectelor şi al culorilor decorative. Cred că reuşita le atinge cu aripa penelelor pe cele excelente în simplitate, cum ar fi interioarele ţărăneşti şi icoanele de pe poliţă. Cum pictorii sunt cei mai buni critici ai picturii am să-l citez pe Ion Truică, graficianul care-mi spunea despre "ICOANA CU CANDELĂ" că realizează o magie spirituală prin mijloace strict picturale. Dozarea luminii este într-atât de bine stăpânită încât valorile bizantine ale aurului, roşului, ocrului se dezvăluie treptat vederii conducându-ne spre centrul de atenţie al imaginii: revelarea nimbului. Suprafaţa de cadru, materialitatea aproape inefabilă a imaginii sugerează liniştea, singurătatea este înlocuită treptat cu dialogul însingurat al rugăciunii.

Mai vechi sau mai noi, ori ascunse până acum vederii noastre, multe dintre lucrările Mariei Mănucă deschid o perspectivă picturală spre teme de meditaţie anterior interzise publicităţii şi spaţiului liber expoziţional, ne redau o zonă din conul de umbră al personalităţii umane. Poezia intimistă şi tainică, şoptită, mărturisirile de credinţă îşi iau discret revanşa prin sentimentul adânc din subtextul unei picturi încă atât de tinere.

În sfârşit, o pictură fără declamaţii şi declaraţii sonore. O uşor aglutinată tristeţe în faţa râului vremii, a curgerii timpului spre amurgul plin de umbre, tăinuite dureri, în uitări de prelung gândite grisaje.

Radu NEGRU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Trei povestiri de SAIT FAIK (Turcia)

Pătura

Eram la cafenea. Deodată am văzut-o dincolo de geam. Îmi surâdea. Am țâșnit afară ca săgeata. Se cuibărise în holul unui cinema.

- Bună, i-am zis.
- Bună!
- Pe mine mă căutai?

Cum nu mi-a răspuns pe loc, puzderie de gânduri îmi alergau prin minte. Pentru ce poate fi căutat un om? Pnetru ce un om caută pe-un altul? Dacă aș fi profesor, aș da elevilor o temă cu subiectul ăsta. Câte motive poți afla astfel! Eu l-am găsit pe cel mai potrivit cu mine însumi. L-am găsit, dar n-am stăruit asupra lui. Oricare ar fi cauza, să vedem mai întâi efectul. Importanța frumuseții, urâțeniei, bunătății, ori a răutății, care stau la baza cauzei, vine întotdeauna ca un adaos la gustul efectului, abia după decepția pe care ți-o provoacă. De n-ar fi adânc implântată în noi îndoiala, ar trebui să scoatem jumătate din cuvintele aflate în dicționar. Cauze bune nu generează și efecte neplăcute, iar cauze rele, rezultate frumoase? Generează. Dacă ai lua ceva cu punctul de pornire bun și ai vedea că rezultatul la care se ajunge este prost, cât la sută ai mai putea crede că binele are rolul determinant? Să vorbim mai concret. Să zicem că ea m-ar fi căutat din prietenie. Când, întinzând o pătură lângă sobă, mi-a spus: "Du-te și ia-mi ceva, mi-e foame, adu și o sticlă de vin, să bem", iar eu, zburând ca pasărea, după ce am luat tot ce-și dorise, m-am reîntors și n-aș mai fi văzut-o în mijlocul păturii, așezată cu picioarele sub ea, lângă sobă, n-aș fi înnebunit?

Deși cauze rele au mânat-o spre mine, tot datorită lor am găsit-o pe pătură, cu capul ei cu păr buclat și ochi inteligenți adânciți într-o revistă ilustrată.

Afară ninge. În odaia noastră, cald. Peste tot, o harababură înfiorătoare. Pe jos, scrum de țigară. Pe masă, coji de mandarină. Ea se cufundase în revista aceea ilustrată, eu mă cufundasem în chipul ei. Sunt ca o corabie naufragiată pe care, în plină mare, o minune o salvase de la pieire. Pânzele zdrențuite, apa năvălind înăuntru. Nu, sunt ca barcagiul. Ea, o făptură a mării pe care, în existența ce-mi mai e sorocită, n-o voi mai putea atinge, pe care nu mă voi putea sătura contemplând-o. Miroase a iarbă de mare și a scoici. Oricare ar fi cauzele care au adus-o la mine, rezultatul acesta minunat, de a se afla pe pătură, absorbită de revista ilustrată, iată, el mă proiectează în afecțiune, în iubire, în vârsta de douăzeci de ani, în sănătate, fericire, prietenie și tihnă. Ce altceva mi-aș mai putea dori?

Scândurile aruncate în sobă se mistuie troznind. Într-o odaie, în care vorbește numai soba, după o jumătate de ceas, un ceas, un ceas și jumătate, în sfârșit, după două ceasuri, un om din lumea largă, bolnav, debusolat, doldora de visuri singuratice și suferință, lipsit de orice speranță, ros de bănuieli, este împlântat în fericire.

Fericirea aceasta vine de la un om.

Poate să se răsfrângă un bine mai mare decât acesta din partea unui singur om asupra unui singur om? M-am gândit de câtă ingratitudine dăm dovadă față de cauzele rele luate de-a valma și m-am înfiorat. Recunoscător eu trebuie să fiu. Dacă chiar acum ar fi nevoie să mor pentru ființa asta, dacă vinul acesta mă va ucide, îmi accept moartea, fie ea lentă sau fulgerătoare.

- În cameră e cald, ți-am umplut paharul. Vinul, ca gheața. Bea.

Îi așez în palmă paharul, fără s-o fac să-și ia ochii de pe revistă.

Înainte de a bea își înalță capul dintre file și privește mai întâi la mine, apoi, la paharul meu:

- Tu nu bei?
- Cum să nu beau. Beau și eu.

Buzele mele sorb cu voluptate vinul al cărui gust mi-e străin de șase ani. Nici nu simt cum îmi alunecă pe gât.

Am dat puțin la o parte perdeaua și m-am uitat afară. Se întunecase. Și-a ridicat capul din revistă și s-a uitat și ea.

- S-a lăsat întunericul, a spus.

S-a întins pe pătură. S-a întins și a adormit.

O vreme am stat și m-am gândit cine o fi. Un om între oameni. Întocmai ca mine. Îi jucam o festă primejdioasă. Evident, nu spre fericire se îndrepta ea. Sfârșitul care ne aștepta pe amândoi era cât se poate de limpede. Ne îndreptam fiecare în parte spre el, dar eu o trăgeam după mine într-un tărâm al meu în care vinul e amar, fructele, fără gust, piețele, deșarte, drumurile, pustii, munții, neumblați, pășunile verzi, negre, marea albastră, neagră. Pentru simplul fapt de a fi împreună în odaia în care două ceasuri a vorbit numai soba, ea aducea în mine jinduitul tărâm unde omul, străin de orice îndoială, răspândește prietenie, generozitate, omenie.

Adormise cu capul înclinat într-o parte. O pleoapă fără cusur, iradiind lumină, se plecase peste ochii ei de spiriduș. Mâinile parcă abia încetaseră să palpite de viață. Am trezit-o.

- E târziu, copilule. Să mergem.
- Tu rămâi, dacă vrei. Să merg numai eu.

A crezut că nu-i voi da bani. Când i-am dat, a fost puțin mirată.

- Pesemne ești un om bun, mi-a spus.
- Nu-s un om bun. Nu-i din bunătate.
- Atunci de ce?
- E greu de explicat.
- Eu însă am înțeles.
- Nu încerca să înțelegi. N-ai cum.
- Ca să nu mai revin, nu?
- Uite, vezi că n-ai înțeles. Aș dori să vii mereu... M-am purtat așa pentru ca, o dată pe săptămână, să contemplu somnul tău, iarna, pe pătura asta, iar vara, cum stai așezată pe-o stâncă.
- Astăzi n-ai să mai gândești la fel.
- Oricum, eu tot n-aș fi în pierdere.

Mi-a înlănțuit gâtul pe neașteptate. M-am cufundat într-un vis omenesc, molcom. Capul ei îmi atingea fața.

- Peste o săptămână vino iar, i-am zis.
- Am să vin.

S-a dus. În odaia caldă, un răstimp am tremurat ca varga. Înțelesesem. Înțelesesem totul. Înțelesesem că o iubeam din toată inima. Acum era pe drum. Se ducea direct la ea. În suflet i se cuibărise ceva ciudat. Poate amărăciunea născută din convingerea că ea nu este iubită, ori, poate, un simțământ de trădare născut din faptul de a se ști iubită.

S ...

Am simțit un miros de urină de cal. M-am uitat afară pe fereastră: ningea cu fulgi mari. Apa distilată cădea picătură cu picătură. Alambicuri, eprubete, culori; pe eprubete, nume de oameni. Și numele meu se afla acolo. În eprubetele așezate la rând lăsaserăm sânge din venele noastre. Ceilalți posesori ai sângelui nu erau la vedere. Eu mă afundasem în propriul meu sânge. Ceilalți se aflau în paturile lor. Nu le vedeam chipurile. Deodată mi-a venit în minte băiatul cu care, la școală, mă înfrățisem prin amestecul sângelui. În ziua aceea, în care o dimineață cețoasă, la Bursa, izolase una de alta clădirile din curtea liceului, ne așezaserăm în ușa unei barăci ca un vagon, al cărui interior pierise înghițit de ceață. Avea o față pistruiată colegul meu. Din nou îi văd aievea ochii gălbui, din nou, cum îmi las pleoapele în jos, îi număr una câte una genele. Ceața din dimineața aceea. Acum îi apropii iarăși încheietura mâinii de buzele mele și îmi trec limba peste ea.

Amețesc.

- Ce-i? mă întreabă doctorul. Te-a durut cumva?
- Nu, n-am nimic. Am simțit un miros de grajd, de cai și ...
- De la acidul hipuric.

Când spui concurs hipic și în general la cuvântul hipic, se insinuează mirosul înțepător al urinei de cal.

Acum mi-am adus aminte de bărbierul meu Hilmi efendi.

- Nu se știe, nu se știe niciodată. E surpriză. Te trezești cu șase-șapte sute de lire în buzunar.
- Dar nu e drept. Nu-i drept! Să joci banii de pâine ai familiei nu e drept, intervine unul dintre mușterii.

Hilmi efendi s-a înroșit până la rădăcina părului său alb.

-Mâna să-mi fie sănătoasă, domnule. De șapte ani joc eu.

S-a scotocit nervos prin buzunare.

- Poftim ... Bilanțul e-aici. Fac bilanțul în fiecare an. Nu știu să fi fost în pierdere în vreun an.

!!

Takata-Ara e pozitivă sau negativă? Pozitivă...

Dar Formalgel? Negativ. Și dac-ar fi pozitiv, tot nu-i cine știe ce. Importantă e reacția aia japoneză, ta-ka-ta.

Câte ceasuri mai am până la moarte? Un an? Doi ani? Sau mai puțin? Se așteaptă ... Ce-i de așteptat? O minune! În știință nu există minuni. Se pot afla legi neștiute, nedescoperite încă, dar ... Poate fi ceva care nu a apărut în toate analizele făcute până acum. De putut se poate, dar probabilitatea e de unu la un milion ... Consolarea săracului!

Natura nu glumește. Vrea să omoare lent, omoară lent. Are intenția s-o facă repede, grăbește pasul ...

- Gata, s-a isprăvit. Țineți puțin brațul așa. Nu scoateți vata.

Pata de sânge de la încheietura brațului, un tampon de vată și miros de spirt. Ah, de-ar trece de-acolo, în sângele meu, un strop de spirt! De s-ar produce o schimbare definitivă! Mai ales, de-ar intra în circuitul inimii afurisitul ăla de strop ...

Și el, ca și doctorii, s-a îmbrăcat în alb și și-a pieptănat fără cusur părul (ce ciudat, printre noi, bolnavii, nu e unul pieptănat atât de perfect). Funcționarul primăriei nu-i un om rău, dar nu-l pot suferi.

Nu reacționează prea tare la cei care-și fac gratuit, sau cu reduceri analizele, dar nici nu le acordă vreo atenție, frate dragă. Chiar și zâmbetul ce se revarsă de pe mutra sa își are prețul lui.

Dacă uneori i se ivește prilejul, te întreabă, complice la secretul deținut de doctori:

- Ia să vedem noi, azi ce ți se va mai face?

Lista e în fața lui. De unde să știu eu ce-o să mi se facă? Aiureli or să mi se facă! Mi s-a făcut urină de cal, nu vezi, ai orbit?

O părăluță măcar nu ți-ar trece cu vederea. Păi bine, măi, cu ce iei de la amărâții care vin aici abia târându-și disperarea ai să umpli tu vistieria statului? Eu, acum, în ceasul ăsta, mă aflu departe de el. Dar cu siguranță că e încă acolo. Firește, se conversează cu vreo doctoriță. De după ochelarii săi, negreșit că ține sub observație pe prăpădiții căzuți în deznădejde. Datoria, domnul meu. Are și el dreptate! Pentru câte lire să-ți înmâneze chitanța ?

- Îmi mai dați, vă rog, patru piaștri. Banii de timbre.

Ia banii ăștia și taci o dată! Nici o grijă, deacuma va tăcea de la sine. Ați crezut poate că vi se mai adresa? Da de unde! Gata! Nu și-a dat seama că v-a păgubit destul?

Doctorii? Lăsați-i și pe ei în plata Domnului. Orice-ar face, tot nu-i posibil să vă fie agreabili. Dacă vor, pot să vă reducă la jumătate plata chitanței, dar asta nu ajută la nimic. Ei sunt deacum oameni superiori. Și de la supraoameni, n-ai de așteptat vreun bine. Ei știu. Știu câtă globulină, cât ser e în sângele vostru. Nu-i o simplă vorbă, ei cunosc de departe bilirubina din urină. Știu cât acid hipuric a ieșit într-o oră. Dacă rezultatul e pozitiv sau negativ. Știu boala ucigașă, ascunsă perfid în spatele ochilor aceia, a sprâncenelor acelea. Și din moment ce știu, din moment ce, din când în când, din culoarea și strălucirea fiecărui miligram din sângele și urina mea, sunt la curent cu acest îngrozitor secret, și n-au nici o putere, la atâta tot se reduce prietenia dintre noi.

De-acasă o pornisem devreme. "Mâine să veniți pe nemâncate", mi s-a spus. Nu mâncasem nimic. La poarta spitalului mi-am cumpărat un covrig cu gândul să-l mănânc după analize. În timp ce intram pe poartă, m-am întâlnit cu un coleg de școală. Fața lui, galbenă ca șofranul, avea o expresie plină de tristețe. Puteam eu să-l întâmpin cu obișnuitul "Ce mai faci?" Nu l-am întrebat nimic. Nu era nevoie să-l mai întreb. După cum nici el nu mi-a pus nici o întrebare, și eu arăt ca un om sfârșit, și fața mea e rahat curat. Mai cutezam noi să ne întrebăm de sănătate? Ne-am salutat ca oricare. Ne-am surâs ca oricare. Am mers mai departe. Pe drumul asfaltat, oameni. Unii aveau ochiul pansat, unii, urechea, alții nasul. În timp ce treceam pe lângă baie, din subsolul unei clădiri se scotea o targă.

- No să se poată, n-o să reușim s-o scoatem, a zis unul.

Din dreptul băii s-a repezit un ins voinic.

- Cum să nu se poată?! Ridicați targa un pic mai sus. Încă un pic. Dați-mi-o mie. Doar nu-i neapărată nevoie s-o scoateți pe scări... Uite, gata!

Au scos-o. Omul de pe targă avea fața acoperită, dar trupul nu-i era de tot rigid. O dată cu targa ce se clătina când într-o parte, când într-alta, se clătina și el, clămpănind. Probabil murise de foarte curând.

Apoi am ieșit la alt drum. Pe o margine a lui, case de scândură, pe cealaltă margine, zidul spitalului. Pe drum treceau femei grăbite.

- Mi-am pierdut orice speranță, spunea una.
- E complet prăbușit, dus de pe lumea asta.

Eu n-am mai văzut ceva asemănător.

Eram în dreptul unei geamii. Dintr-o cafenea a cărei sobă picura pe caldarâm pete de cerneală, a țâșnit un bărbat. Ajungându-mă din urmă, se adresă imamului care mergea zorit:

- Probabil că azi aveți multă treabă.
- În ce zi e puțină!

Funcționarul primăriei s-a uitat cum ningea afară, dincolo de alambicuri și eprubete.

- Tare devreme a venit iarna, a remarcat el.
- N-are decât să vină devreme, nu-mi pasă.
- Firește, aveți lemne și cărbuni din belșug.
- Îmi arde mie de lemne și cărbuni! Eu, acum, m-am prins la luptă cu viața.

Individul era captivat de zăpadă. M-am întors și am privit și eu afară. Ningea frumos. Fulgii se roteau o dată, se mai roteau o dată, se roteau încă o dată și pe neașteptate cădeau, pe neașteptate se lipeau de geam, pe neașteptate se topeau.

Dintre urine, unele erau roșii, altele violacee, altele cărămizii. Unele erau tulburi. Pe eprubetele unora mai tulburi s-a pus o sugativă. S-a deșertat dintr-o eprubetă într-alta. În cealaltă eprubetă s-a picurat ceva limpede. Au privit. Au văzut ce nu-va putea distinge nimeni altcineva: o strălucire verde, fugară, ivită și pieritoare ca în zbor. Pozitiv!

Of, măi! Și ce dacă-i pozitiv? N-are decât să fie, măi! Nici că-mi pasă, măi!

Din măiurile mele repetate reiese, nu, că îmi pasă. Și, dacă nu reiese, mărturisesc deschis: îmi pasă.

Mă grăbesc să ies din spital. Pașii-mi sunt moi, trenanți, lipicioși. Cum m-am afundat în zăpadă, ninsoarea s-a și oprit. Îmi place să mă plimb când ninge și urmele se șterg. Din zidurile spitalului s-a lăsat pe jos o culoare palidă, murdară. Am trecut din nou prin fața băii. Dintr-unul din geamurile cupolei se răspândesc în aer vapori proaspeți, vapori cu miros de mort.

Pe funcționarul primăriei îl lăsasem mulțumit. Dăduse o chitanță de zece bancnote! Zece bancnote! Banii pentru o povestire. Și statutul ăsta de scriitor! ... Tramvaiul duce bărbați, copii și femei ca mine. La unii, în albul ochilor, o încremenire înghețată, la unii, gălbenare, la alții, anemie. În pupilele altora, spaimă.

Tramvaiul, un troznet de caserole, flacoane cu apă distilată, eprubete cu sânge, strivite. Din nou m-a impresurat un miros acid bine cunoscut. Cât de multă urină de cal inoculată în sânge pot lepăda într-o oră! În sângele meu trebuie să fie încă vreo zece picături de urină de cal. Așezat în tramvai, cu acidul hipuric din vezica mea urinară, merg, în sânge, cu chineza, sau japoneza Takata-Ara pozitivă, cu Formalgelul negativ, cu globulina atât la sută și serul atât la mie ...

Tramvaiul strivește neîncetat eprubete, flacoane cu apă distilată, caserole ... Mă precipit în zona anticarilor, în prăvălia prietenului meu, Mustafa. Ne încălzim mâinile la mangalul aprins. Mustafa comandă ceai. Afară a pornit din nou să ningă.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Cele trei stări ale bărbatului care aşteaptă

Ştiu prea bine că nu va veni. A o aştepta pe ea este în sine deosebit de frumos... După ce am putut spune ceea ce simt, ce importanţă mai avea ceasul acesta? Există o raţiune ultimă, benefică, în dorinţa mea de a mă confesa. Poate, după ce trece clipa aceasta, voi putea analiza clipele pe care le-am petrecut în cadrul unei ferestre, asemuind cu Ea unele dintre trecătoarele de pe stradă. Doar ştii că niciodată nu-mi voi putea diseca simţămintele, făţarnicule! Pe ele le poţi cuprinde printr-un singur cuvânt: suferinţă.

Dacă s-ar întâmpla imposibilul şi dacă, pe neaşteptate, în răsturnarea unei clipe, el s-ar preface în realitate, "bucurie" aş numi ceea ce simt.

Suferinţă şi bucurie. Ah, voi, cuvinte! Ce lucru îngrozitor sunteţi, îngrozitor! În momentul acesta înţeleg câte semnificaţii se ascund în spatele fiecărui cuvânt. Cât de mult frustrează pe om fiecare vocabulă! Acuma înţeleg. Probabil că pentru prima oară iubesc atât de puternic. Toate defectele mele - pe multe dintre ele le credeam calităţi - sunt neîndoios, fiecare în parte, exemple de suferinţă şi bucurie. S-ar părea că am şi calităţi: putusem să iubesc pe altcineva, în afară de mine însumi, îmi dăruisem dragostea spontan, fără ca eu să-mi dau măcar seama... Pentru Ea puteam zămisli în mine sacrificii. Nu sunt deloc laş, puteam chiar să mă lupt. Mă necăjea gândul că îi e dor de altcineva, că e intimă cu altcineva. Balzac n-are dreptate când spune că dragostea, chiar de e subconştientă, se reduce, totuşi, la urma urmelor, la o afacere. Poate să fie adevărat pentru o anumită categorie socială. Dar eu nici în supraconştient, nici în subconştientul meu nu am urmă de calcul. Sunt plin de lipsă de calcul. Dacă iubita mea îşi face socoteli, nu-i nimic, eu nu-mi fac.

Timpul trece. Mai aprind o ţigară. Pe un locşor cât palma al străzii au trecut o tânără cu un câine, o creştină îmbrăcată în negru, care ţinea în mînă un baston cu mâner de argint. Ucenicul voinic de la "Atelierul de mobilă" râde. În faţa fructăriei, un militar cumpără struguri. A trecut un automobil. Un bărbat încărcat cu pachete. Pe artera principală se vede un tramvai: oare o fi venit din josul drumului? Acum pe strada alăturată vor apărea oameni. Dacă şi Ea se află printre ei, eu ce-o să fac?

Data trecută nu fusese aşa. "Voi veni pentru ultima oară", îmi spusese şi într-adevăr venise. Ce se petrecuse? O jumătate de oră stătusem departe unul de altul. M-am arătat atât de calm, de rece, de imperturbabil! Ea a fost mai drăgălaşă, mai emoţionată, mai ciudată. "Nu voi mai reveni", mi-a spus. Dar ieri am insistat. "Bine, mâine am să vin, aşteaptă!" s-a hotărât totuşi. Ştiu foarte bine că nu vine. Dar aştept pentru că Ea a spus că vine. Sau numai aşa, ca s-o aştept.

Mă rog de Alah să cadă şi ea, ca mine, robită pătimirilor prin care trec eu! Să tânjească şi ea după un om! Să-şi lase la o parte ocupaţiile, să uite de mâncare, de aer, de apă! Să aştepte şi ea, ca mine, în faţa unei ferestre!

Părul şi barba mea rară au albit, dar mereu am aşteptat aşa, în dreptul ferestrelor, o himeră. Cu cât mi s-au părut prea reale atunci, cu atât acum nu sunt decât o himeră.

Ucenicul de la "Atelierul de mobilă" a intrat acum în prăvălie cu o sticlă în mână. În faţa fructăriei, un ins îmbrăcat în bleumarin examinează pepenii galbeni. Trec fetiţe de şcoală.

Decorul acesta se va schimba din minut în minut, din oră în oră, nu va încremeni în aceeaşi înfăţişare nici când va fi pustiu. Eu, cu ochii ţintă la această privelişte mereu schimbătoare, te voi aştepta pînă sub seară. Atunci mă voi duce să beau. Apoi te voi regăsi. Pentru seara aceasta mi-am propus numai să te privesc de departe. Să trec pe dinaintea ta doar salutându-te. Sunt sigur că n-ai să vii lângă mine. Fie! Mă voi aşeza într-un loc de unde să te pot vedea şi te voi petrece cu privirile până ce vaporul va acosta la chei. Dacă ai să mă vezi, ai să te înfurii. N-ai să ştii ce să spui. Poate c-ai să-ţi schimbi şi locul. Dacă n-ai să mă vezi, voi avea prilejul să te contemplu multă vreme.

Fructarul a legat trei pepeni galbeni la fleacul ăla cu resort ieşit afară din bara care ţine perdeaua. Pepenii se balansează cu mici sărituri.

II

Iubita mea nu a venit. Iertaţi-mă voi doi, cei mai apropiaţi prieteni ai mei, pentru că n-am fost în stare să vă scriu până acum. De - atâta timp - cred c-au trecut vreo treizeci de ani - un rând, măcar atâta nu v-am consacrat. Dacă mă întrebaţi motivul, am să vi-l spun.

Scumpi prieteni, nepreţuiţii mei dragi. Cine nu v-a vorbit de rău faţă de mine! N-o să mă credeţi, dar, zău, chiar cei care vă iubesc foarte mult, când venea vorba despre voi, spuneau doar "vai, vai!" Bârfele derutează omul, ce să-i faci! Ştiţi doar că niciodată când v-am văzut nu m-am abţinut de la salut. Alţii au făcut-o şi pe asta, aşa-i? Dar, iubiţii mei prieteni, a căror valoare adevărată n-am înţeles-o decât astăzi, eu n-am făcut aşa ceva pentru nimica în lume.

Nu-mi purtaţi pică! Voi sunteţi un soi de făpturi care nu pot fi rănite, încât aţi avea toată dreptatea să-mi replicaţi: "N-are decât, să nu ne salute şi basta!" Mă rog din nou de iertare pentru că nu v-am putut iubi aşa cum trebuia, iar spre a ne putea înţelege din nou e nevoie mai înainte să ascultaţi o sumă de vorbe inutile şi fără noimă.

Vă iubesc. Chiar dacă nu într-atâta cât pe iubita mea, totuşi într-o măsură apropiată. Doar că la mine nu există "foarte mult" şi "puţin". Întotdeauna există o raportare la sentimentele faţă de altcineva. Iertaţi-mi poetizarea: ei, voi, care m-aţi ajutat, în visările mele, să mă unesc cu iubita! Când iubita mea, din cele mai meschine calcule, nu a venit lângă mine, voi vă apropiaţi încet, mângâietor... Cine ştie, poate că, într-o zi, nici nu veţi mai veni. Deşi nu sunteţi altceva decît: unul, rod de plantă agăţătoare, iar altul, iarbă, veniţi din nou la om după o mie de păţanii. Inima-mi ar fi dorit să veniţi la mine direct, fără intermediul altora. De-aş fi avut eu vie, aş fi putut bea vinul meu tot anul, când îmi venea, ori când nu-mi venea iubita. Şi-ar mai fi trebuit să am şi o tarla de tutun, ca să-mi ajungă tot anul, când, bine dispus sau necăjit, nervos sau cu chef, mi-aş fi spus: "Aprinde-ţi, măi, o ţigară!" N-aş mai fi fost nevoit să vă cumpăr de la băcanul ăla cu mutra grosolană sau de la tutungiul cu cap de mort. Atunci ar fi fost cu mult mai bine şi viitorul meu ar fi fost mult mai sigur. Şi prietenia voastră, ca şi a iubitei mele, e legată de bani. Nu-i nimic!

Nimeni nu mi-a arătat afecţiunea de care aţi dat voi dovadă în momentul acela. Ştiam că a mea iubită nu va împărtăşi acest sentiment faţă de mine, dar tot o iubeam. Dar voi, cei mai dragi prieteni ai mei, venind lângă mine cu paşi uşori în acest ceas de groază, m-aţi îmbiat să-mi cufund inima în mâinile voastre, să-mi las mintea atrasă de dorinţa voastră! Sunt fericit. De-acum, probabil, numai cu voi pot să fiu fericit. Pentru a vă preamări pe voi, pereche iubită, demnă de lauda mea, aş vrea să fiu un poet neasemuit. Locul vostru, al amândurora, este între buzele mele. La revedere.

III

După sosirea ei:

Cum nu a venit la ora la care spusese, mi-am cumpărat o sticlă cu vin, am aprins o ţigară şi am scris prietenilor mei, ţigării şi vinului, rândurile de mai sus. După primul pahar şi a cincea ţigară m-am liniştit de-a dreptul. Tot o iubeam, dar nu prea mai luam în seamă faptul de-a nu fi venit. La un moment dat într-atât m-am liniştit că am şi adormit. Ca prin vis am auzit sunându-se la uşă, dar n-am reuşit să mă trezesc. Când s-a mai sunat sacadat, de două ori, nu ştiu cum am ţâşnit de am deschis uşa.

Era dinaintea mea. Chipul ei rotund îmi cerceta faţa buhăită de vinul turnat în mine şi de somn. Acum înţeleg cât trebuie să fi fost pregătită clipa aceasta. Am întâmpinat-o în modul cel mai firesc. Unde fugiseră toate emoţiile mele? Unde, în fiinţa mea, se ascunsese acel simţământ de imensă fericire? N-am mai reuşit să aflu. Doar respiraţia îmi era altfel. Atunci, i-am cuprins palmele. I-am sărutat încheietura mâinilor, locul meu favorit. Am ieşit din casă împreună. Am condus-o până la tunel. Am urcat-o în tunel. Eu am rămas prin părţile Beyoglului. Am intrat într-o cafenea. Şi uite, am izbutit să scriu aceste câteva fraze, adică cele de după venirea ei... Or, la câte nu-mi propusesem să dau glas! "Numai să vină, o dată, ea", îmi ziceam.

Iată, ea a venit şi a plecat. Hai, scrie! Scrie, hai, despre fericirea aceea imensă! Haide, să te vedem!

Traducere de Viorica DINESCU

Socotit ca novator al artei povestirii turce prin neglijarea anecdoticei şi interesul sporit faţă de fluxul complex şi fluiditatea lumii lăuntrice a omului, traduse printr-o scriitură deosebit de flexibilă, Sait Faik (23 nov. 1906 - 11 mai 1954) a cultivat deopotrivă poezia, romanul şi reportajul literar. Numirea sa, în anul 1953, ca membru de onoare al „Asociaţiei Mark Twain", inaugurarea, la zeçe ani după moartea sa, a Muzeului „Sait Faik", din insula Burgaz a Istanbulului, precum şi apariţia volumului de povestiri alese „Un point sur la carte", din iniţiativa UNESCO, sunt mărturii ale preţuirii de care se bucură această personalitate creatoare de o rară originalitate.

Turgut Zaim: Compoziţie

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ORIZONT POETIC - TURCIA

Orhan VELI KANIK
(13 aprilie 1914-14 nov. 1950)

Patria

Câte n-am făcut noi pentru patria asta
a noastră!
Unii-am murit;
Alţii-am ţinut discursuri.

●

Versuri din călătorie

Odată eu
Într-o călătorie tare lungă cu trenul
Gândind la patul de-acasă
Nu putusem dormi.
Noaptea asta de ce nu pot dormi
În patul meu de-acasă?

Scrisoare de la un prieten mort

Trăiesc ca altădată
Plimbându-mă, gândind...
Doar că fără bilet urc în vapor, în tren
Şi fac cumpărături fără tocmeală.
Nopţile-s acasă, mă simt bine
(Şi dac-aş mai putea deschide
fereastra când mi se face urât...)
Ah... să mă scarpin la cap, să culeg
flori,
Să strâng o mână îmi doresc atâta
uneori...

●

Melih CEVDET ANDAY
(n. 1915)

Rânduită lume

Mă topesc după lumea asta bine
rânduită
Iarnă vară
Primăvară toamnă
Noapte zi în ordine deplină
Înăuntru rădăcina copacilor
A tuturor copacilor rădăcină înăuntru
În sus creştetul munţilor
Al tuturor munţilor creştet în sus
Cuminţi oamenii
Toţi oamenii cuminţi
Cinci degete la locul lor
Mare arătător mijlociu inelar mic

Să zicem că chiar de s-ar ridica cel mic
Şi-ar merge spre mijlociul
La ce i-ar folosi!
Ori dacă un salcâm
Şi-ar împlânta subit coroana în pământ
Şi-ar ieşi la plimbare
Noroc castanule noroc bradule
Salutare salutare
Cine eşti de unde eşti zicând
De cum deschide vorba
Cu vuiet se porneşte vântul
Rădăcina salcâmului e-afară rădăcina
lui afară...
Ori dacă mă rog un ditai muntele
Ar veni cu capul în jos...
Vai ferească Dumnezeu!
Mă topesc după lumea asta bine
rânduită
Dedesubt morţii
Deasupra viii
Ce mare fericire!

Mehmet ÇINARLI
(n. 1925)

Frumuseţe ciudată

Ce jurăminte pentr-o nepieritoare
dragoste văzut-am eu
Ce chinuri însoţind sfârşitele iubiri
văzut-am eu
Ciudată frumuseţe e-a celui ce în
speranţă nu se-afundă
Nimeni nu-l mai împlântă-n suferinţă
El însuşi nimănui nu-i smulge lacrimi.

●

Fuat BAYRAMOGLU

Rubaiat

Când a ta gingăşie pe-a rozelor
o-ntrece
Mai dură ca albastrul oţel eşti uneori.
Pe cine să învinui! Există un Maestru
El te-a creat dintr-un nour şi-un fulger.

●

Talât SAIT HALMAN
(n. 7 iunie 1931)

Rubaiate de nomad

Şea liberă

Neîncetat ne strămutăm; liberă nu-i
niciodată şeaua;
Nepreţuită e însingurarea stepei
Drumurile-s harul mântuirii: altminteri
libertatea noastră
Se va supune într-o zi oraşelor în
care-am poposit.

Noul Rai

Încă o dată în dureri s-a strâns cortul
Din nou în faţa şi în urma noastră Raiul
Pe culmi străini aprind domoale focuri
In stepă prea solitare tufe se mistuie-n
pârjol.

●

Aziz NEŞIN
(n. 20 dec. 1915)

Zadarnic

Tu nu eşti lângă mine
Zadarnic cade ploaia
Nouă-mpreună nu ne va da din daruri

Zadarnic zbaterea
Şi scânteieri de fluvii
Noi laolaltă nu vom sta nicicând la
margine de ape

Aleargă aleargă în goană
Zadarnic neistovite drumuri
Noi împreună nu ne vom înfrupta
dintr-al lor neastâmpăr

Şi dor şi despărţiri zadarnic
Între noi doi se ţese întruna depărtarea
Nici ca să plângem împreună nu
putem

Zadarnic te iubesc
Zadarnică mi-e viaţa

Dorul

Atâta într-atâta m-ai lăsat să te-aştept
Cu aşteptarea într-atâta m-ai deprins
Că după ani şi ani când ai venit
Mai mult decât pe tine eu dorul îmi
iubesc

A te da plecat morţii

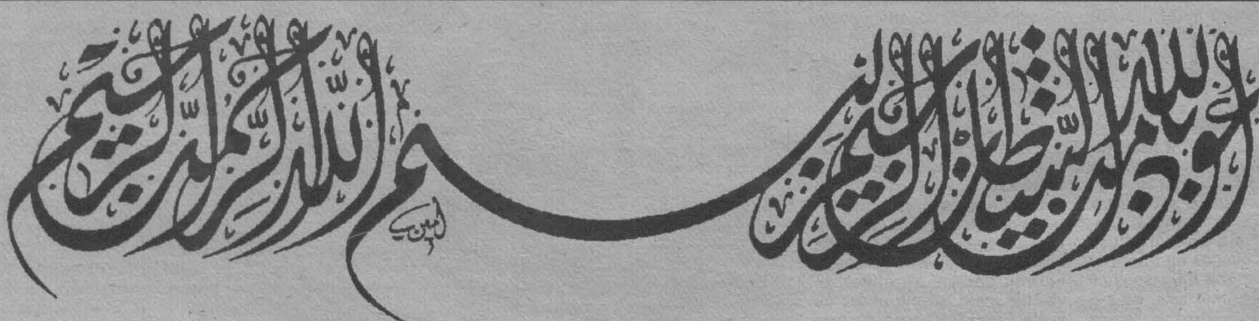
Nu ca să dorm
La visurile mele merg
Acolo voi trăi după a mea dorinţă

Treaz cât eram mi-a fost străină viaţa
Şi toate tinere erau frumoase
Am iubit şi-am fost iubit îmi spun
cu amăgire
Spre ele-mi va aluneca ultima mea
privire
Atâţia ani şi n-am sorbit destul din
preaplinul iubirii

Nu la moarte
La veşnicie merg eu
Acolo mă voi odihni după a mea
dorinţă
Viu cât am fost n-am izbutit să aflu ce
e tihna

Condeiu-mi este încă în mâna mea
Hârtiile încă îmi stau în faţă
La ultimul meu somn îmi voi pleca
grumazul
Pe care nu l-am dat plecat nicicum cât
viu am fost.

Traducere de Viorica DINESCU

Grafică publicitară turcească

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro